

STRASAK-rapporten

Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling

2020

10.03.21

INNHold

1	INNLEDNING	3
2	SAMMENDRAG.....	4
2.1	Hovedresultater	4
2.2	Nærmere om enkelte kriminalitetstyper	6
3	STATISTIKK FOR PERIODEN MED PANDEMITILTAK.....	8
3.1	Antall anmeldelser.....	8
3.2	Politiets straffesaksbehandling	9
3.3	Saker særskilt knyttet til Covid-19.....	10
4	ANTALL ANMELDELSER	11
4.1	Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper	12
4.2	Forholdsmessig fordeling av kriminalitetstyper	13
4.3	Geografiske forskjeller	14
5	POLITIETS STRAFFESAKSBEHANDLING	15
5.1	Hovedtall.....	15
5.1.1	Antall påtaleavgjørelser	15
5.1.2	Oppklaringsprosent	16
5.1.3	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid.....	17
5.2	Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid	18
5.3	Tilrettelagte avhør	20
6	UTVIKLINGEN INNEN ULIKE KRIMINALITETSTYPER	21
6.1	Vinningslovbrudd.....	21
6.2	Trafikklovbrudd	22
6.3	Voldslovbrudd	23
6.4	Narkotikalovbrudd	24
6.5	Seksuallovbrudd.....	24
6.6	Økonomilovbrudd	26
7	SAKER UNDER ARBEID	27
7.1	Saker under arbeid	27
7.2	Restanser – ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder	29
7.3	Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker	30
8	PÅTALEAVGJØRELSE MOT PERSON - MISTENKTE.....	31
9	FORNÆRMEDE.....	35
10	HATKRIMINALITET	39
10.1	Antall anmeldelser.....	40
10.2	Påtaleavgjorte saker	43
10.3	Rettskraftige reaksjoner.....	44
11	INNDRAGNING	45
	VEDLEGG 1 DATAGRUNNLAG.....	46
	VEDLEGG 2 LOVBRUDDSKATEGORIER.....	47

1 Innledning

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig, jf. politiloven § 1.

I kriminalitetsbekjempelsen følges to hovedstrategier:

- forebyggende tiltak for å hindre kriminalitet
- straffesaksbehandling

En grunnleggende forutsetning for at straffesaksbehandlingen skal bidra til redusert kriminalitet er at forhold blir avdekket og oppklart¹, slik at gjerningspersonene kan straffeforfølges og ilegges adekvate reaksjoner. Straffesaksbehandlingen må videre være troverdig og inngi tillit i samfunnet.

I denne rapporten presenteres hovedtrekkene i den registrerte kriminaliteten og politiets straffesaksbehandling i 2020, og utviklingen de siste fem årene. Blant annet gis det en oversikt over anmeldte lovbrudd og hovedresultater for politiets straffesaksbehandling, herunder antall påtaleavgjørelser, saksbehandlingstid, oppklaringsprosent mv., fordelt på ulike kriminalitetstyper. Året 2020 har vært preget av omfattende tiltak igangsatt i forbindelse med Covid-19-pandemien. I kapittel 3 er det gitt en egen omtale av pandemiperioden.

Datagrunnlaget er hentet fra politiets arbeidsregister på straffesaksområdet (STRASAK). Det er Statistisk sentralbyrå som publiserer den offisielle kriminalitetsstatistikken, etter en kvalitetssikring og bearbeiding av blant annet dataene fra STRASAK. Hvis ikke annet er oppgitt, er tallmaterialet hentet ut per 1. januar hvert enkelt år. En nærmere beskrivelse av datagrunnlaget er gitt i vedlegg 1.

Det gjøres oppmerksom på at avrunding kan føre til at summen/endring i prosent og prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

Den registrerte kriminaliteten er en kilde til å forstå utviklingen i kriminaliteten, men alene gir ikke STRASAK-rapporten et fullstendig bilde av kriminalitetstruslene. På oppdrag fra Politidirektoratet har Kripos i samhandling med samtlige politidistrikt og særorgan utarbeidet Politiets trusselvurdering 2021 (PTV). Trusselvurderingen gir en fremtidsrettet vurdering av utvalgte kriminalitetstrusler, og vil bidra til en felles situasjonsforståelse av de kriminalitetsutfordringer samfunnet står overfor, og kan også bidra til vurdering og prioritering av tiltak som skal forebygge og bekjempe kriminalitet. For politiet er det viktig å dele kunnskap om kriminalitetsutfordringer med innbyggere og samarbeidsaktører. En åpen trusselvurdering planlegges publisert mars 2021.

¹ Det er ikke bare saker som får en positiv påtaleavgjørelse (siktelse med forslag til stælsdom, tiltale, forelegg, overføring til konfliktråd eller påtaleunndatelse) som regnes som oppklarte, men også en del avgjørelser som innebærer at den strafferettslige forfølgning henlegges. I tillegg er det flere avgjørelseskoder som holdes utenfor ved beregning av oppklaringsprosenten. Eksempler er henleggelser begrunnet i at det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold, henleggelser fordi anmeldelsen vurderes å være åpenbart grunnløs og henleggelser fordi det anmeldte forhold er vurdert ikke å være straffbart (ikke rammes av noen straffebestemmelse).

2 Sammendrag

2.1 Hovedresultater

I STRASAK-rapporten presenteres utviklingen i antall anmeldelser og politiets straffesaksbehandling. Året 2020 har vært preget av Covid-19 pandemien. I uke 11 2020 ble det iverksatt omfattende tiltak som har vært svært inngripende for hele samfunnet. Tiltakene har også ført til enkelte endringer i kriminalitetsbildet og i hvordan straffesakskjeden har fungert.

Tabell 2.1 Hovedtall, 2016–20

Kriminalitetstype	Anmeldelser				Påtaleavgjorte saker				
	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20	Andel	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20	Andel	Oppklaringsprosent
Vinning	92 932	-8,4 %	-18,2 %	31 %	96 181	-6,0 %	-18,5 %	30 %	22 %
Trafikk	55 504	5,6 %	-4,6 %	18 %	56 474	7,6 %	-4,5 %	18 %	84 %
Annen*	37 818	-1,7 %	-5,7 %	13 %	40 022	1,8 %	-1,7 %	13 %	67 %
Vold	30 722	-7,0 %	-3,1 %	10 %	34 164	2,8 %	11,4 %	11 %	54 %
Narkotika	28 594	-8,7 %	-28,0 %	9 %	30 685	-7,3 %	-28,2 %	10 %	74 %
Økonomi	24 401	-9,8 %	-8,3 %	8 %	25 640	-5,5 %	0,5 %	8 %	34 %
Skadeverk	21 050	21,8 %	24,2 %	7 %	21 547	23,0 %	26,4 %	7 %	18 %
Seksuallovbrudd	6 874	1,9 %	-2,7 %	2,3 %	7 281	-11,0 %	18,1 %	2,3 %	57 %
Miljø	2 629	21,3 %	9,7 %	0,9 %	2 647	16,7 %	8,1 %	0,8 %	62 %
Arbeidsmiljø	763	-3,5 %	-3,5 %	0,3 %	830	-8,4 %	4,0 %	0,3 %	64 %
Totalsum	301 287	-3,1 %	-10,6 %	100 %	315 471	-0,3 %	-8,1 %	100 %	49 %

Kilde: JUS065, JUS309

* I kriminalitetstypen annen inngår blant annet særlovgivning, hensynsløs atferd, unnlatt å etterkomme pålegg (politiloven § 5), ordensforstyrrelser, brudd på kontaktforbud og ulovlig bevapning på offentlig sted.

Antall anmeldelser er redusert

I 2020 er antall anmeldelser redusert med 3,1 prosent (-9 534 saker) i forhold til 2019 og med 10,6 prosent (-35 824 saker) i forhold til 2016.

Nedgangen fra 2019 til 2020 skyldes særlig nedgang i vinning-, narkotika-, vold- og økonomilovbrudd. Utviklingen antas blant annet å skyldes at pandemiltakene medførte færre personer i det offentlige rom.

Antall påtaleavgjørelser er uendret i forhold til 2019

Antall påtaleavgjørelser er 0,3 prosent lavere i 2020 enn i 2019, og 8,1 prosent lavere enn i 2016. Antall påtaleavgjorte saker per år avhenger i stor grad av hvor mange saker som blir anmeldt. For flere kriminalitetstyper vil en stor endring i antall anmeldelser kunne få effekt på antall påtaleavgjorte saker først påfølgende år.

Nedgang i antall restanser i politidistriktene

Politidistriktene hadde ved utgangen av 2020 29 060 saker eldre enn 3 måneder som ikke var påtaleavgjort. Dette er en reduksjon på 23,7 prosent (-9 018 saker) i forhold til samme tidspunkt i 2019, og en reduksjon på 16,1 prosent (-5 575 saker) i forhold til 2016.

Videre hadde politidistriktene 5 380 saker eldre enn 12 måneder som ikke var påtaleavgjort. Dette er en reduksjon i forhold til samme tidspunkt i 2019 og 2016 på henholdsvis 32,5 (-2 585 saker) og 18,4 (-1 210 saker) prosent.

Nedgangen i restanser skyldes at det er påtaleavgjort langt flere saker enn hva som er registrert (anmeldt).

Nedgang i antall påtaleavgjorte, men ikke rettskraftig saker

Antall saker som er påtaleavgjort, men ikke rettskraftige var ved utgangen av 2020 på 70 696 saker, en nedgang i forhold til samme periode i 2019 og 2016 på 13,8 prosent og 14,6 prosent.

Det kan imidlertid gjenstå mye ressurs- og tidkrevende arbeid i saker hvor det er truffet positive påtaleavgjørelser, særlig der det er utferdiget tiltale og sakene skal irettføres.

Oppklaringsprosenten er noe redusert i forhold til 2019

Oppklaringsprosenten i 2020 var 49 prosent, mot 51 i 2019, en nedgang på 1,5 prosentpoeng. I 2016 var oppklaringsprosenten 53 prosent. Det er store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene, jf. nærmere omtale i kapittel 6.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er redusert

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker er i 2020 72 dager, en nedgang på 3,8 dager i forhold til 2019, og 0,1 dager høyere enn i 2016. For oppklarte saker var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 100 dager, en nedgang på 2,4 dager i forhold til 2019, men en økning på 5,5 dager i forhold til 2016.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist er svakt redusert

For visse oppklarte voldssaker er det fastsatt en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. I 2020 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 120 dager for alle forhold og 137 dager for oppklarte forhold, en nedgang på 1,1 og 4,0 dager i forhold til 2019. 45 prosent av de oppklarte forholdene i 2020 ble påtaleavgjort innen 90 dager, noe som er likt andelen i 2019. En nærmere oversikt er gitt i kapittel 5.2.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i saker hvor gjerningsperson er under 18 år er redusert

I forhold hvor gjerningspersonen er under 18 år skal, som hovedregel, etterforskning gjennomføres og påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken. Andelen som er påtaleavgjort innenfor frist er 72 prosent, en økning på 1,4 prosentpoeng i forhold til 2019. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er redusert med 6,4 dager for alle forhold, og med 4,7 dager for forhold som er oppklart.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for voldtektssaker er redusert

Det er fastsatt et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker og oppklarte saker var i 2020 på henholdsvis 197 og 193 dager, en nedgang i forhold til 2019 på henholdsvis 14,5 dager og 10,4 dager.

Lang saksbehandlingstid kan ha sammenheng med at voldtektssaker ofte kan ha et komplekst bevisbilde som krever en omfattende etterforskning.

Andel tilrettelagte avhør innenfor frist er redusert

I 2020 er det gjennomført 4 717 førstegangsavhør, en økning på 3,6 prosent i forhold til 2019. 48 prosent av avhørene ble gjennomført innenfor frist, mot 53 prosent i 2019.

Ekskluderes avhør hvor forhold utenfor politiets kontroll har ført til fristbrudd, ble 53 prosent av avhørene i 2020 gjennomført innenfor frist, mot 58 prosent i 2019. At andelen innen frist er redusert skyldes blant annet at enkelte distrikt kun gjennomførte avhør i akuttsaker de første ukene med smitteverntiltak, samt at kapasiteten ved enkelte barnehus var redusert av samme grunn.

Idømte inndragningsbeløp har økt betydelig i forhold til 2019

Idømte inndragningsbeløp var i 2020 968,4 mill. kroner, mens det var på 196,8 mill. kroner i 2019. Enkelt saker har stor innvirkning på resultatet i det enkelte år.

2.2 Nærmere om enkelte kriminalitetstyper

Seksuallovbrudd

Antall anmeldte seksuallovbrudd er i 2020 økt med 1,9 prosent (+126 saker) i forhold til 2019, men redusert med 2,7 prosent (-192 saker) i forhold til 2016. Lovbruddskategoriene knyttet til seksuallovbrudd mot barn under 16 år har hatt en økning på 4,8 prosent (+112 saker) fra 2019 til 2020, men en nedgang på 1,3 prosent (-33 saker) fra 2016 til 2020. Voldtekt har hatt en nedgang fra 2016 og 2019 på henholdsvis 8,2 (-136 saker) og 3,0 prosent (-47 saker).

Antall påtaleavgjorte seksuallovbrudd er i 2020 redusert med 11,0 prosent (-896 saker) i forhold til 2019, men har økt med 18,1 prosent (+1 115 saker) i forhold til 2016². Oppklaringsprosenten i 2020 var 57 prosent, mot henholdsvis 63 og 64 prosent i 2019 og 2016. En årsak til nedgangen i oppklaringsprosent i 2020 sammenliknet med foregående år er en endret saksportefølje. Det er særlig antall saker som er del av et sakskompleks³ som er redusert, og disse sakene hadde mye høyere oppklaringsprosent enn øvrige saker innen kriminalitetstypen. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker var i 2020 på 204 dager, en nedgang på 38,6 dager sammenliknet med 2019, men en økning i forhold til 2016 med 45,2 dager.

Alle lovbruddskategoriene knyttet til seksuallovbrudd har hatt en nedgang i gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker fra 2019 til 2020, men særlig stor har nedgangen vært i saker som gjelder seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år (-32,1 dager), overgrepsmateriale og pornografi (-54,7 dager) og lovbruddskategorien annet eller uspesifisert seksuallovbrudd (-58,4 dager). Nedgangen for disse tre lovbruddskategoriene skyldes spesielt at gjennomsnittlig saksbehandlingstid var unormalt høy i 2019.

Voldslovbrudd

Antall anmeldte voldslovbrudd ble redusert fra 2019 til 2020 med 7,0 prosent og med 3,1 prosent sammenliknet med 2016. Fra 2019 til 2020 er særlig anmeldte kroppskrenkelser (-1 167 saker, -9,5 prosent) og lovbruddskategorien grov kroppskrenkelse og kroppsskade (-512 saker, -18,8 prosent) redusert.

Antall påtaleavgjorte saker økte i 2020 med henholdsvis 2,8 og 11,4 prosent sammenliknet med 2019 og 2016.

² Den relativt lange saksbehandlingstiden for seksuallovbrudd medfører at nedgangen i antall anmeldelser fra 2018 til 2019 (-19,4 prosent) kan påvirke antall påtaleavgjørelser i 2020. Fra 2018 til 2019 var det en nedgang i antall påtaleavgjørelser på 3,1 prosent.

³ Sak som enten er hovedsak (med vedleggsaker) eller er en vedleggsak.

Oppklaringsprosenten har i femårsperioden vært relativt stabil, mellom 54 og 57 prosent, men var i 2020 2,0 prosentpoeng lavere enn i 2019. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker var i 2020 132 dager, en økning i forhold til samme periode i 2016 og 2019 på henholdsvis 20,9 og 6,0 dager. Økningen i gjennomsnittlig saksbehandling skyldes blant annet at antall restanser er kraftig redusert.

Vinningslovbrudd

Vinningslovbrudd står i 2020 for 31 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Fra 2019 til 2020 ble antall anmeldte vinningslovbrudd redusert med 8,4 prosent og påtaleavgjorte vinningslovbrudd ble redusert med 6,0 prosent. I forhold til 2016 har antall anmeldte vinningslovbrudd blitt redusert med 18,2 prosent. Oppklaringsprosent var i 2020 på 22 prosent, noe som er tilnærmet uendret i forhold til 2019.

Nedgangen i anmeldte vinningslovbrudd skyldes særlig en reduksjon i antall tyverier fra person på offentlig sted. For lovbrudd begått i Norge er antall anmeldelser redusert med 32,7 prosent (-6 449 saker), mens for saker med gjerningssted i utlandet er reduksjonen på 74,8 prosent (-4 196 saker). Samlet er nedgangen i antall anmeldelser fra 2019 til 2020 på 42,0 prosent (-10 645 saker). En stor del av reduksjonen kan tilskrives færre personer i det offentlige rom som følge av iverksatte smitteverntiltak, og at reisevirksomheten er betydelig redusert.

I 2020 ble det anmeldt 1 367 saker knyttet til grove tyverier fra bolig, en nedgang i forhold til 2019 på 18,6 prosent (-312 saker).

Antall anmeldte ran har hatt en økning på 9,0 prosent (+79 saker) fra 2019 til 2020. Antall anmeldte ran begått i Norge har økt med 17,8 prosent (+140 saker), mens det har vært en nedgang i ran begått i utlandet (anmeldt i Norge).

Narkotikalovbrudd

Antall anmeldte narkotikalovbrudd er fra 2019 til 2020 redusert med 8,7 prosent (-2 726 saker), mens antall påtaleavgjorte narkotikalovbrudd er redusert med 7,3 prosent (-2 412 saker).

Nedgangen fra 2019 til 2020 har særlig kommet innenfor narkotikalovbrudd etter legemiddeloven. Antall anmeldelser for grove narkotikaovertridelser har økt med 3,5 prosent (+32 saker) fra 2019 til 2020.

Oppklaringsprosenten for narkotikalovbrudd er fremdeles høy (74 prosent), selv om den er 4,4 prosentpoeng lavere enn i 2019. Nedgangen i oppklaringsprosent skyldes blant annet at nedgangen i antall påtaleavgjorte saker er knyttet til narkotikalovbrudd etter legemiddeloven som i 2020 hadde en oppklaringsprosent på 80 prosent.

3 Statistikk for perioden med pandemiltak

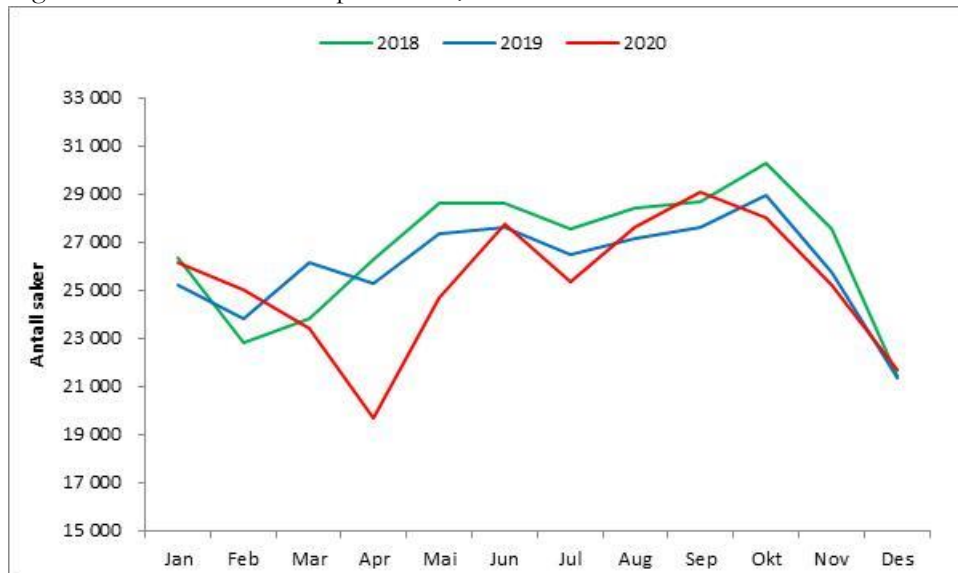
I uke 11–12 2020 ble store deler av det norske samfunnet endret som følge av iverksatte smitteverntiltak, blant annet stengte barnehager og skoler, avlyste arrangementer, utstrakt bruk av hjemmekontor, samt iverksatte grensekontrolltiltak.

Pandemien og tiltakene som er iverksatt har påvirket både kriminalitetsbildet og politiets straffesaksbehandling. Nedenfor er det sett på noen hovedtrekk for uke 11 og ut året, det vil si fra 9. mars til og med 31. desember 2020.

3.1 Antall anmeldelser

De to første månedene i 2020 økte antall anmeldelser i forhold til 2019 med 4,4 prosent, mens antall anmeldelser ble redusert med 16,2 prosent i mars-april. Fra mai og ut året har det i større grad hvert samsvar mellom 2018–20. Figur 3.1 viser utviklingen i totalt antall anmeldelser per måned, mens tabell 3.1 viser utviklingen innenfor kriminalitetstypene i uke 11–53 2020 sett i forhold til samme periode i 2019.

Figur 3.1 Antall anmeldelser per måned, 2018–20

Kilde: PAL STRASAK, fryste tall per 1. januar påfølgende år

Tabell 3.1 Antall anmeldelser per kriminalitetstype, fra uke 11

Kriminalitetstype	2019	2020	Prosent endring 2019-20
Vinning	85 597	76 452	-10,7 %
Trafikk	42 920	45 607	6,3 %
Annen	31 164	30 518	-2,1 %
Vold	27 028	24 497	-9,4 %
Narkotika	25 105	23 617	-5,9 %
Økonomi	21 753	19 140	-12,0 %
Skadeverk	14 394	17 531	21,8 %
Seksuallovbrudd	5 352	5 523	3,2 %
Miljø	1 989	2 375	19,4 %
Arbeidsmiljø	640	614	-4,1 %
Totalsum	255 942	245 874	-3,9 %

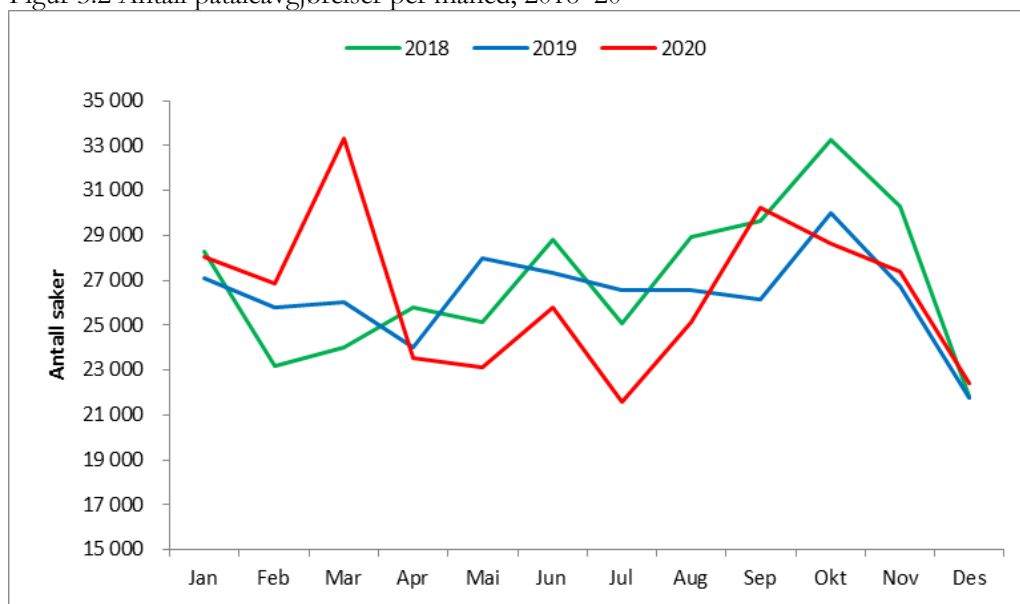
Kilde: PAL STRASAK, fryste tall per 1. januar påfølgende år

3.2 Politiets straffesaksbehandling

I januar og februar 2020 økte antall påtaleavgjorte saker med 3,8 prosent i forhold til 2019. Antall påtaleavgjørelser hadde dermed tilnærmet like stor økning som antall anmeldelser. Antall anmeldelser i mars-april ble redusert med 16,2 prosent i forhold til 2019, mens antall påtaleavgjørelser økte med 13,7 prosent. En av årsakene til at antall påtaleavgjorte saker økte i denne perioden skyldes at få rettsmøter ble gjennomført i domstolene som følge av smitteverntiltak der. Påtalemyndigheten i politiet fikk derfor bedre kapasitet til å påtaleavgjøre saker.

Fra mai og ut året er antall påtaleavgjorte saker blitt redusert med 4,2 prosent i forhold til samme periode i 2019. Dette kommer blant annet av at påtalemyndigheten i politiet i denne perioden har hatt et noe høyere aktoratpress som følge av utsatte hovedforhandlinger i begynnelsen av pandemien, samt aktorater som følge av en rekke påtaleavgjorte restanser tidlig i pandemiperioden. Samtidig har det vært færre saker som er lite arbeidskrevende, herunder ordensforstyrrelser og narkotikalovbrudd etter legemiddeloven.

Figur 3.2 Antall påtaleavgjørelser per måned, 2018–20

Kilde: PAL STRASAK, fryste tall per 1. januar påfølgende år

Tabell 3.2 Antall påtaleavgjørelser per kriminalitetstype, fra uke 11

Kriminalitetstype	2019	2020	Prosent endring 2019-20
Vinning	84 888	77 800	-8,3 %
Trafikk	42 382	45 899	8,3 %
Annen	31 179	32 277	3,5 %
Vold	26 334	27 250	3,5 %
Narkotika	26 092	24 334	-6,7 %
Økonomi	21 930	20 223	-7,8 %
Skadeverk	14 326	17 729	23,8 %
Seksuallovbrudd	6 148	5 887	-4,2 %
Miljø	1 970	2 332	18,4 %
Arbeidsmiljø	683	681	-0,3 %
Totalsum	255 932	254 412	-0,6 %

Kilde: PAL STRASAK, fryste tall per 1. januar påfølgende år

3.3 Saker særskilt knyttet til Covid-19

I 2020 er det registrert 891 straffesaker i forbindelse med Covid-19. For at en sak skal bli særskilt knyttet til Covid-19 må det manuelt skrives i saksbeskrivelsen. Det kan derfor være pandemirelaterte saker som ikke fremkommer i statistikken i kapittel 3.3. En sak vil også kunne knyttes opp mot Covid-19 på et annet tidspunkt enn ved registrering, for eksempel når saken påtaleavgjøres⁴. Det påpekes at statistikken omfatter antall straffesaker og at det i en sak kan være flere gjerningspersoner.

550 av sakene registrert (62 prosent) er opprettet i forbindelse med de nye spesiallovene/ forskriftene. Dette dreier seg blant annet om brudd på karantene eller isolering, opphold på fritidseiendom og brudd på kommunale forskrifter. De øvrige sakene gjelder hovedsakelig ulike bedragerier (86 saker), hensynsløs atferd (50 saker), smitteoverføring (40 saker) og trusler (32 saker).

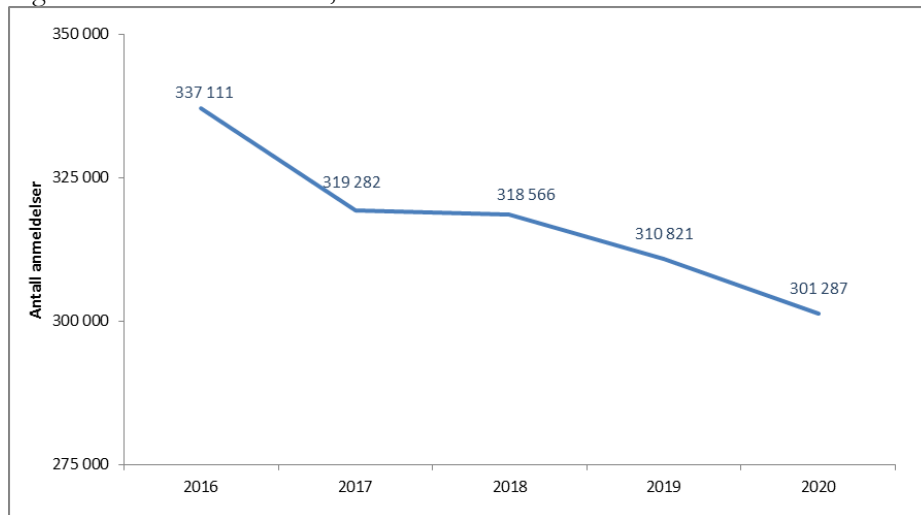
Av de 891 sakene registrert i 2020 har politiet påtaleavgjort 715 saker. Av disse var 280 saker påtaleavgjort enten med forelegg (222 saker), tiltalebeslutning (40 saker) eller siktelse med tilståelsesdom (18 saker).

⁴ Statistikk over Covid-19 saker i dette kapitlet er hentet ut i PAL STRASAK 30. januar 2021.

4 Antall anmeldelser

I 2020 ble det anmeldt 301 287 lovbrudd, hvorav 296 032 er registrert med Norge som gjerningssted⁵. Dette er en reduksjon på 3,1 prosent i forhold til 2019, og en nedgang på 10,6 prosent i forhold til 2016.

Figur 4.1 Antall anmeldelser, 2016–20

Kilde: JUS065

Anmeldelsesstatistikken i denne rapporten, som blant annet avspeiles i figur 4.1, er basert på forhold som enten blir anmeldt til politiet eller som politiet selv anmelder. Det er således den registrerte kriminaliteten som presenteres.

Det vil være en rekke lovbrudd som av ulike årsaker ikke blir meldt til eller avdekket av politiet og dermed ikke bli registrert. Dette omtales gjerne som mørketall. I politiets innbyggerundersøkelse for 2019 ble de som hadde vært utsatt for kriminalitet det siste året spurt om de hadde anmeldt hendelsen eller planla å gjøre det⁶. Avhengig av hvilket lovbrudd de hadde opplevd, svarte mellom 18 og 75 prosent at de hadde eller planla å anmelde hendelsen.

Ulike faktorer kan påvirke kriminalitetsutviklingen. Noe kan være en følge av adekvate og effektive tiltak av forebyggende karakter, mens teknologisk utvikling, endrede forsikringsvilkår, økte bøtesatser/straffer, økt oppdagelsesrisiko eller endrede levekår er andre forhold som antas å påvirke antall lovbrudd. Samtidig kan den fornærmedes eller samfunnets ønske om å anmelde et forhold endres og slik påvirke utviklingen av den registrerte kriminaliteten innen en eller flere kriminalitetstyper.

Innen enkelte saksområder vil antall anmeldelser i stor grad avhenge av politiets og andre kontrolltaters innsats og prioritering. Dette gjør seg blant annet gjeldende innen

⁵ Hvis annet ikke fremgår omfatter statistikken alle anmeldelser registrert i Norge. Det innebærer at også lovbrudd begått i utlandet, men anmeldt i Norge, innbefattes.

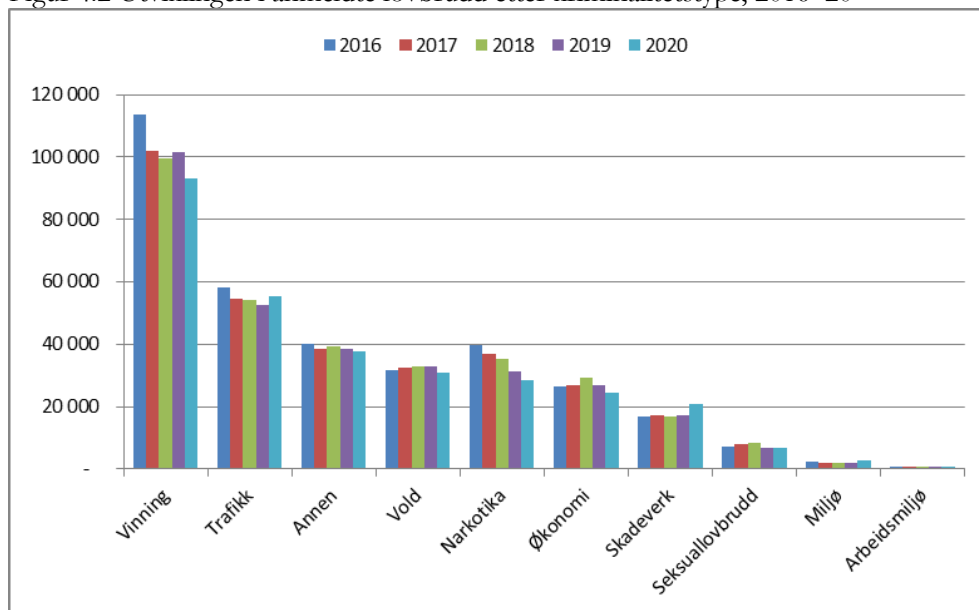
⁶ Politiets innbyggerundersøkelse 2019, Kantar TNS, 2020. Tilsvarende spørsmål ble ikke stilt i Politiets innbyggerundersøkelse for 2020.

arbeidslivskriminalitet, trafikklovbrudd og narkotikalovbrudd, men også kriminalitet som kan ramme særlige sårbare grupper. Menneskehandel er eksempel på sistnevnte.

4.1 Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper

Som det vises til ovenfor, ble antall anmeldelser for 2020 redusert med 3,1 prosent i forhold til 2019. Det er imidlertid store forskjeller i utviklingen mellom de ulike kriminalitetstypene, som vist i figur 4.2 og tabell 4.1.

Figur 4.2 Utviklingen i anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2016–20

Kilde: JUS065

Tabell 4.1 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Vinning	113 610	101 895	99 541	101 402	92 932	-8,4 %	-18,2 %
Trafikk	58 181	54 675	54 092	52 569	55 504	5,6 %	-4,6 %
Annen	40 088	38 340	39 267	38 456	37 818	-1,7 %	-5,7 %
Vold	31 702	32 540	32 884	33 034	30 722	-7,0 %	-3,1 %
Narkotika	39 728	36 785	35 296	31 320	28 594	-8,7 %	-28,0 %
Økonomi	26 596	26 885	29 401	27 049	24 401	-9,8 %	-8,3 %
Skadeverk	16 952	17 175	16 889	17 284	21 050	21,8 %	24,2 %
Seksuallovbrudd	7 066	7 978	8 374	6 748	6 874	1,9 %	-2,7 %
Miljø	2 397	2 174	1 962	2 168	2 629	21,3 %	9,7 %
Arbeidsmiljø	791	835	860	791	763	-3,5 %	-3,5 %
Totalsum	337 111	319 282	318 566	310 821	301 287	-3,1 %	-10,6 %

Kilde: JUS065

I anmeldelsene registrert i 2020 var Norge gjerningssted i 98,3 prosent av sakene, som vist i tabell 4.2. Det er imidlertid forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene hva gjelder andel med gjerningssted utenfor Norge. Det antas at endringene i stor grad skyldes at pandemisituasjonen har ført til redusert reisevirksomhet.

Tabell 4.2 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype og gjerningssted, 2019–20

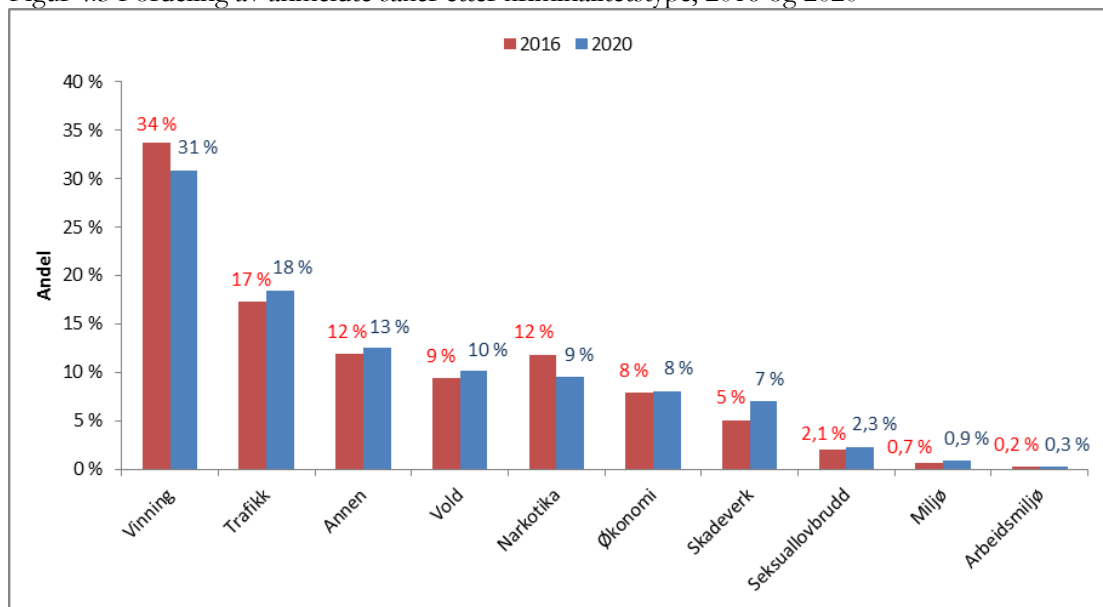
Kriminalitetstype	2019			2020		
	Alle anm.	Gj.land Norge	Andel gj.land Norge	Alle anm.	Gj.land Norge	Andel gj.land Norge
Vinning	101 402	94 489	93,2 %	92 932	90 924	97,8 %
Trafikk	52 569	51 291	97,6 %	55 504	54 348	97,9 %
Annen	38 456	38 230	99,4 %	37 818	37 608	99,4 %
Vold	33 034	32 663	98,9 %	30 722	30 476	99,2 %
Narkotika	31 320	31 171	99,5 %	28 594	28 400	99,3 %
Økonomi	27 049	25 236	93,3 %	24 401	23 292	95,5 %
Skadeverk	17 284	17 218	99,6 %	21 050	20 997	99,7 %
Seksuallovbrudd	6 748	6 636	98,3 %	6 874	6 785	98,7 %
Miljø	2 168	1 961	90,5 %	2 629	2 451	93,2 %
Arbeidsmiljø	791	788	99,6 %	763	751	98,4 %
Totalsum	310 821	299 683	96,4 %	301 287	296 032	98,3 %

Kilde: JUS063, JUS065

4.2 Forholdsmessig fordeling av kriminalitetstyper

Sammenlignes kriminalitetsbildet i 2020 med 2016 er andelen vinning- og narkotikalovbrudd redusert, samtidig som de øvrige kriminalitetstypene enten har økte andeler eller er tilnærmet uendret, jf. figur 4.3.

Figur 4.3 Fordeling av anmeldte saker etter kriminalitetstype, 2016 og 2020

Kilde: JUS065

4.3 Geografiske forskjeller

Det er store forskjeller mellom politidistriktene, både når det gjelder demografi, geografi og befolkningsgrunnlag. Dette gjenspeiles i distriktenes andel av den registrerte kriminaliteten, som varierer fra 2 til 24 prosent. Samtidig er det store ulikheter i sammensetningen av de enkelte distriktenes saksportefølje, jf. tabell 4.3 og 4.4. I tabellene nedenfor er anmeldelser av lovbrudd begått i utlandet ikke inkludert. Dette medfører at tallene i kapittel 4.3 ikke er direkte sammenlignbare med tall presentert tidligere i dette kapitlet⁷.

I 2020 ble 24 prosent av det totale antall anmeldelser for lovbrudd begått i Norge registrert i Oslo politidistrikt, mens kun 2 prosent ble registrert i Finnmark. 32 prosent av alle vinningslovbruddene ble registrert i Oslo, men kun 3 prosent av de registrerte miljølovbruddene. Oslo har også en stor andel av totalt antall voldssaker, med 24 prosent.

Ser man på sammensetningen av distriktenes saksportefølje viser tabell 4.4 at vinningslovbruddene utgjorde 40 prosent av alle anmeldelsene i Oslo politidistrikt, mens de til sammenligning kun utgjorde 15 prosent i Finnmark politidistrikt.

Tabell 4.3 Distriktenes andel av det totale antall anmeldelser i landet som helhet og av de ulike kriminalitetstypene, 2020

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Annen	Vold	Narkotika	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	24 %	32 %	13 %	25 %	24 %	18 %	27 %	33 %	14 %	3 %	11 %
Øst	14 %	12 %	16 %	14 %	14 %	16 %	15 %	10 %	12 %	9 %	11 %
Innlandet	6 %	4 %	10 %	6 %	5 %	6 %	9 %	5 %	7 %	4 %	7 %
Sør-Øst	12 %	12 %	14 %	12 %	11 %	13 %	13 %	11 %	11 %	11 %	16 %
Agder	6 %	7 %	6 %	7 %	7 %	6 %	4 %	6 %	5 %	10 %	5 %
Sør-Vest	9 %	10 %	8 %	9 %	8 %	9 %	8 %	9 %	9 %	10 %	13 %
Vest	9 %	9 %	10 %	9 %	9 %	8 %	8 %	7 %	11 %	15 %	13 %
Møre og Romsdal	3 %	2 %	4 %	4 %	4 %	4 %	3 %	3 %	8 %	7 %	6 %
Trøndelag	8 %	7 %	9 %	7 %	8 %	8 %	6 %	10 %	10 %	8 %	10 %
Nordland	4 %	2 %	5 %	4 %	4 %	5 %	3 %	3 %	6 %	8 %	5 %
Troms	3 %	2 %	4 %	3 %	3 %	3 %	2 %	2 %	4 %	5 %	2 %
Finnmark	2 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %	11 %	2 %
Alle distrikt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: JUS063

Tabell 4.4 Den forholdsmessige fordelingen av kriminalitetstypene i hvert politidistrikt, 2020

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Annen	Vold	Narkotika	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	100 %	40 %	10 %	13 %	10 %	7 %	9 %	9 %	1 %	0 %	0 %
Øst	100 %	28 %	21 %	13 %	10 %	11 %	8 %	5 %	2 %	1 %	0 %
Innlandet	100 %	21 %	28 %	12 %	9 %	10 %	12 %	5 %	3 %	1 %	0 %
Sør-Øst	100 %	30 %	21 %	12 %	9 %	10 %	8 %	6 %	2 %	1 %	0 %
Agder	100 %	33 %	18 %	14 %	11 %	9 %	5 %	7 %	2 %	1 %	0 %
Sør-Vest	100 %	33 %	16 %	13 %	10 %	10 %	7 %	8 %	2 %	1 %	0 %
Vest	100 %	30 %	20 %	13 %	10 %	9 %	7 %	6 %	3 %	1 %	0 %
Møre og Romsdal	100 %	18 %	24 %	14 %	12 %	12 %	7 %	6 %	5 %	2 %	0 %
Trøndelag	100 %	29 %	22 %	11 %	10 %	10 %	6 %	9 %	3 %	1 %	0 %
Nordland	100 %	17 %	24 %	13 %	12 %	14 %	7 %	7 %	4 %	2 %	0 %
Troms	100 %	23 %	23 %	14 %	12 %	11 %	6 %	6 %	3 %	1 %	0 %
Finnmark	100 %	15 %	25 %	14 %	13 %	11 %	6 %	7 %	3 %	5 %	0 %
Alle distrikt	100 %	31 %	18 %	13 %	10 %	10 %	8 %	7 %	2 %	1 %	0 %

Kilde: JUS063

⁷ Se tabell 4.2 for en oversikt over hvor stor andel av de anmeldte lovbruddene som er begått i Norge.

5 Politiets straffesaksbehandling

5.1 Hovedtall

I 2020 er det totalt påtaleavgjort 315 471 saker, hvorav 146 836 er å anse som oppklart⁸.

Tabell 5.1 Antall påtaleavgjørelser, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Påtaleavgjorte lovbrudd	343 187	314 416	324 548	316 377	315 471	-0,3 %	-8,1 %
Påtaleavgjorte lovbrudd som er oppklart	172 035	154 852	157 522	149 497	146 836	-1,8 %	-14,6 %

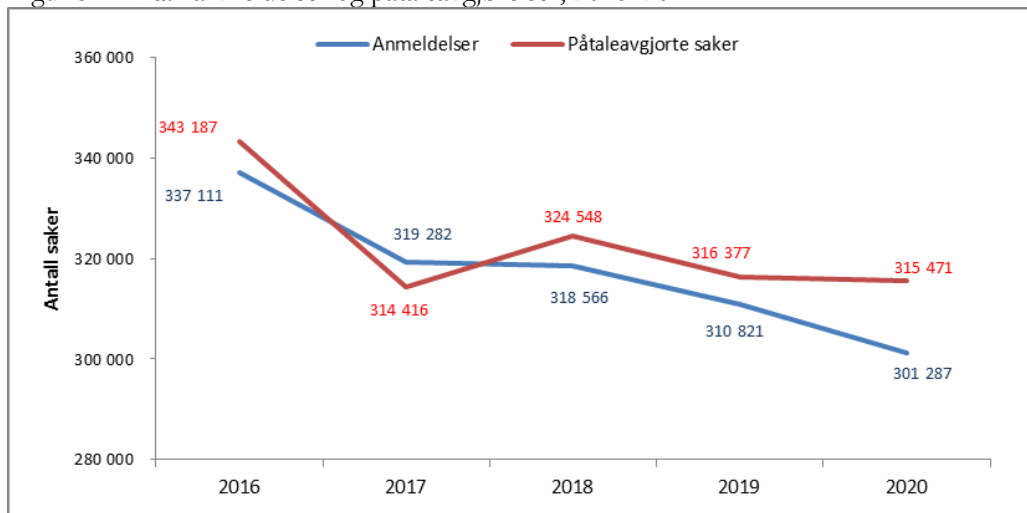
Kilde: JUS309

5.1.1 Antall påtaleavgjørelser

Antall påtaleavgjørelser er fra 2019 til 2020 er tilnærmet uendret (-0,3 prosent, -906 saker), mens det fra 2016 til 2020 har vært en reduksjon på 27 716 saker eller 8,1 prosent.

Antall påtaleavgjorte saker per år avhenger i stor grad av hvor mange saker som blir anmeldt det enkelte år, jf. figur 5.1. En høy produksjon av påtaleavgjørelser er viktig for å hindre eller bygge ned restanser. Det påpekes at det nødvendigvis ikke er de samme sakene som er anmeldt i et år som også blir påtaleavgjort samme år, da nødvendig saksbehandlingstid fører til at en rekke saker blir påtaleavgjort i et senere år enn de er anmeldt.

Figur 5.1 Antall anmeldelser og påtaleavgjørelser, 2016–20

Kilde: JUS065, JUS309

Antall påtaleavgjørelser er over tid nødvendigvis nært knyttet opp mot antall anmeldelser innen en kriminalitetstype. I 2020 var det anmeldt flest forhold innen kriminalitetstypene vinning, trafikk og annen⁹, og det er også flest påtaleavgjørelser innen disse kriminalitetstypene, jf. tabell 5.2.

⁸ Se fotnote 1 i kapittel 1 for nærmere omtale av oppklarte saker.

⁹ I kriminalitetstypen annen inngår blant annet særlovgivning, hensynsløs atferd, unnlatt å etterkomme pålegg (politiloven § 5), ordensforstyrrelser, brudd på kontaktforbud og ulovlig bevæpning på offentlig sted.

Tabell 5.2 Antall påtaleavgjørelser fordelt på kriminalitetstype, 2016–20

Kriminalitetstype	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20	Andel av påtaleavgjorte lovbrudd 2020
Vinning	117 990	102 433	102 061	102 295	96 181	-6,0 %	-18,5 %	30 %
Trafikk	59 142	53 939	55 010	52 463	56 474	7,6 %	-4,5 %	18 %
Annen	40 696	37 210	40 056	39 303	40 022	1,8 %	-1,7 %	13 %
Vold	30 661	30 127	32 877	33 220	34 164	2,8 %	11,4 %	11 %
Narkotika	42 730	37 392	37 025	33 097	30 685	-7,3 %	-28,2 %	10 %
Økonomi	25 510	26 338	29 033	27 128	25 640	-5,5 %	0,5 %	8 %
Skadeverk	17 046	17 054	17 282	17 520	21 547	23,0 %	26,4 %	7 %
Seksuallovbrudd	6 166	6 859	8 439	8 177	7 281	-11,0 %	18,1 %	2 %
Miljø	2 448	2 256	1 936	2 268	2 647	16,7 %	8,1 %	1 %
Arbeidsmiljø	798	808	829	906	830	-8,4 %	4,0 %	0 %
Totalsum	343 187	314 416	324 548	316 377	315 471	-0,3 %	-8,1 %	100 %

Kilde: JUS309

5.1.2 Oppklaringsprosent

Av de totalt 315 471 lovbruddene som var påtaleavgjort i 2020 regnes 146 836 som oppklart, jf. tabell 5.3. Oppklaringsprosenten er redusert med 1,5 prosentpoeng i forhold til 2019, men det er store variasjoner mellom kriminalitetstypene.

Oppklaringsprosenten for den totale saksporteføljen påvirkes av saksporteføljens sammensetning, da bevissituasjon og muligheten for oppklaring varierer mellom de ulike kriminalitetstypene. Samtidig vil ressursinnsats i straffesaksarbeidet generelt og innen de ulike saksområdene være av avgjørende betydning for å kunne etterforske og oppklare sakene.

Vinningslovbrudd utgjør den største andelen av de påtaleavgjorte sakene, og vil i stor grad påvirke den samlede oppklaringsprosenten. Det samme gjelder for trafikk- og narkotikalovbrudd som er sakstyper med en forholdsmessig høy andel påtaleavgjorte saker, og med høy oppklaringsprosent.

Nedgangen i oppklaringsprosent fra 2019 til 2020 skyldes blant annet en nedgang i antall påtaleavgjorte narkotikalovbrudd (som generelt har en høy oppklaringsprosent), en økning i påtaleavgjorte saker knyttet til skadeverk (som har en lav oppklaringsprosent) og en nedgang i påtaleavgjorte saker knyttet til ordensrelaterte lovbrudd (som har en høy oppklaringsprosent). En økning i antall påtaleavgjorte trafikklovbrudd (høy oppklaringsprosent) reduserte nedgangen i den samlede oppklaringsprosenten.

I kapittel 6 er det gitt en nærmere omtale av de ulike kriminalitetstypene.

Tabell 5.3 Antall oppklarte saker fordelt på kriminalitetstype, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Trafikk	49 349	44 687	45 537	43 280	46 884	8,3 %	-5,0 %
Annen	28 024	24 973	25 929	24 597	23 329	-5,2 %	-16,8 %
Narkotika	35 157	29 957	28 899	25 668	22 438	-12,6 %	-36,2 %
Vinning	27 431	22 996	21 753	20 671	19 878	-3,8 %	-27,5 %
Vold	16 618	15 856	17 880	17 590	17 582	0,0 %	5,8 %
Økonomi	6 521	7 291	7 357	7 647	7 303	-4,5 %	12,0 %
Seksuallovbrudd	3 752	3 971	5 151	4 887	3 842	-21,4 %	2,4 %
Skadeverk	3 575	3 561	3 658	3 602	3 787	5,1 %	5,9 %
Miljø	1 335	1 263	1 083	1 222	1 547	26,6 %	15,9 %
Arbeidsmiljø	273	297	275	333	246	-26,1 %	-9,9 %
Totalsum	172 035	154 852	157 522	149 497	146 836	-1,8 %	-14,6 %

Kilde: JUS309

Tabell 5.4 Oppklaringsprosent, 2016–20

Kriminalitetstype	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent- poeng endring 2019-20	Prosent- poeng endring 2016-20
Trafikk	85 %	85 %	84 %	84 %	84 %	0,5	-0,6
Narkotika	83 %	81 %	79 %	78 %	74 %	-4,4	-9,1
Annen	75 %	74 %	73 %	71 %	67 %	-4,1	-7,7
Arbeidsmiljø	62 %	72 %	63 %	70 %	64 %	-6,2	1,4
Miljø	57 %	58 %	60 %	57 %	62 %	4,6	4,7
Seksuallovbrudd	64 %	61 %	64 %	63 %	57 %	-6,9	-7,5
Vold	56 %	55 %	57 %	56 %	54 %	-2,0	-1,8
Økonomi	32 %	34 %	32 %	35 %	34 %	-0,6	2,5
Vinning	25 %	24 %	23 %	22 %	22 %	-0,4	-3,6
Skadeverk	22 %	22 %	22 %	21 %	18 %	-3,1	-3,3
SUM	53 %	53 %	52 %	51 %	49 %	-1,5	-3,9

Kilde: JUS309

5.1.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra anmeldelse til påtaleavgjørelse var 72 dager for alle saker i 2020, noe som er en nedgang på 3,8 dager i forhold til 2019. De oppklarte sakene hadde i 2020 en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 100 dager, mot 102 dager i 2019, jf. tabell 5.5. Sammenlignet med 2016 er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden tilnærmet uendret for alle saker, men økt med 5,5 dager for oppklarte saker.

En sak vil nødvendigvis ikke være endelig avgjort på påtaleavgjørelsestidspunktet. I oppklarte saker hvor det fattes positive påtaleavgjørelser, som eksempelvis tiltaler, vil det normalt gå en viss tid fra det er truffet påtaleavgjørelse og til saken er iretteført, og deretter rettskraftig avgjort.

Tabell 5.5 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Differanse ant. dager 2019-20	Differanse ant. dager 2016-20
Gj.sn.saksbehandlingstid - alle saker	71	73	77	75	72	-3,8	0,1
Gj.sn.saksbehandlingstid - oppklarte saker	94	96	101	102	100	-2,4	5,5

Kilde: JUS309

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden påvirkes, som oppklaringsprosenten, av saksporteføljens sammensetning da tilgjengeligheten av informasjon og tidsbruken for å innhente nødvendige bevis vil variere. Videre kan det være utfordringer knyttet til avhør av mistenkte og sentrale vitner hvis disse for eksempel oppholder seg i utlandet.

Ressursinnsatsen og restansesituasjonen er andre faktorer som påvirker saksbehandlingstiden.

5.2 Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid

Det er fastsatt særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager for visse voldssaker (grov kroppskrenkelse og ulike typer av kroppsskader), mens det er satt en frist på 130 dager for voldtektssaker (straffeloven §§ 291–294). Det er videre en lovbestemt frist på 42 dager der mistenkte er under 18 år, jf. straffeprosessloven § 249, 2. ledd. Det er en forutsetning at fristene skal overholdes, men riksadvokaten har fremhevet at saker ikke skal henlegges for å overholde fristene dersom det er utsikt til at en fortsatt etterforsking eller påtalemessig behandling av sakene kan lede til oppklaring.

Voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist

På bakgrunn av politiske føringer besluttet riksadvokaten i 2001, gjennom mål- og prioriteringsrundskrivet for samme år, at noen utvalgte oppklarte voldssaker skal ha en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskingen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig med lengre saksbehandlingstid. Statistikkgrupper inkludert i voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist er sammenfallende med lovbruddskategorien grov kroppskrenkelse og kroppsskade i vedlegg 2.

Det er i 2020 påtaleavgjort 3 438 voldssaker/forhold¹⁰ med særskilt saksbehandlingsfrist, en nedgang fra samme periode i 2019 på 5,2 prosent. Nedgangen skyldes særlig at antall anmeldte saker i samme periode er redusert med 18,8 prosent. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle forhold/saker er 120 dager, mens den for oppklarte saker/forhold er 137 dager. Dette er en liten nedgang i forhold til i 2019, hvor saksbehandlingstiden for alle saker/forhold var 121 dager (nedgang på 1,1 dager), mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forhold er redusert med 4,0 dager. Kun 45 prosent av forholdene som er oppklart i 2020 er avgjort innenfor den fastsatte fristen, noe som er tilnærmet uendret i forhold til 2019.

Tabell 5.6 Påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall forhold med frist, i alt	3 371	3 227	3 357	3 625	3 438	-5,2 %	2,0 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	96	111	133	121	120	-1,1	23,8
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	106	128	152	141	137	-4,0	31,7
Andel innenfor frist	56 %	46 %	40 %	45 %	45 %	-0,2	-11,0

Kilde: JUS605 og PSV Monitor (andeler)

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

¹⁰ I datagrunnlaget inngår både saker uten oppgitt gjerningsperson og alle forhold med mistenkt/siktet/domfelt. En nærmere redegjørelse er gitt i vedlegg 1.

Saker med gjerningsperson under 18 år

Fristen for behandling av saker hvor gjerningspersonen er under 18 år følger av straffeprosesslovens § 249, 2. ledd. Som hovedregel skal saken etterforskes og påtalebehandles innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle påtaleavgjorte forhold var i 2020 46 dager, mens de oppklarte forholdene hadde en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 41 dager, jf. tabell 5.7. Sammenlignet med 2019 er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden redusert med 6,4 dager for alle forhold og 4,7 dager for oppklarte forhold. I 2020 er 72 prosent av sakene avgjort innen frist, mot 70 prosent i 2019.

Antall forhold i 2020 er redusert med 3,5 prosent sammenlignet med 2019, men har en økning på 31,1 prosent i forhold til 2016. En rask avgjørelse av saker med unge gjerningspersoner er blant annet viktig for at en eventuell straff skal få tilsiktet, preventiv effekt.

Tabell 5.7 Påtaleavgjorte forhold hvor mistenkte er under 18 år, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall forhold med frist, i alt	12 903	15 221	16 364	17 529	16 919	-3,5 %	31,1 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	42	44	55	52	46	-6,4	3,6
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	39	40	50	46	41	-4,7	2,5
Andel innenfor frist	74 %	72 %	65 %	70 %	72 %	1,4	-1,9

Kilde: JUS613 og PSV Monitor (andeler)

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Voldtektssaker

Politidirektoratet har i samråd med riksadvokaten fastsatt et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker (straffeloven §§ 291–294) på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. Voldtektssaker er alvorlig integritetskrenkende lovbrudd som det kan være svært belastende for fornærmede å vente på en avgjørelse av, og det er derfor viktig at sakene behandles innen rimelig tid. Også hensynet til mistenkte/siktede tilsier at saken avgjøres innen rimelig tid. Statistikkgruppene som omfattes av fristen fremgår av vedlegg 2.

I 2020 er det påtaleavgjort 1 756 voldtektssaker, en økning på 1,3 prosent i forhold til 2019 (+23 saker). Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker var 197 dager, mens den var 193 dager for oppklarte saker. Saksbehandlingstiden er redusert med 14,5 dager for alle saker, og 10,4 dager for de oppklarte sakene sammenlignet med 2019. Sammenlignet med 2016 er det en økning i saksbehandlingstiden på 19,1 dager for alle saker og 17,3 dager for oppklarte saker.

En forholdvis lang saksbehandlingstid har sammenheng med at sakene kan ha et komplekst bevisbilde, hvor det kan være behov for oppfølgende avhør og innhenting av sakkyndige vurderinger mv.

Tabell 5.8 Påtaleavgjorte voldtektssaker¹¹, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall saker, i alt	1 405	1 570	1 700	1 733	1 756	1,3 %	25,0 %
Antall oppklarte saker	513	534	524	551	530	-3,8 %	3,3 %
Saksbehandlingstid, alle saker	178	198	217	212	197	-14,5	19,1
Saksbehandlingstid, oppklarte saker	176	183	229	204	193	-10,4	17,3

Kilde: JUS309

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

5.3 Tilrettelagte avhør

Avhør av barn, unge og andre særlig sårbare fornærmede og vitner skal som hovedregel tas på barnehus og gjennomføres i tråd med straffeprosessloven § 239. Avhengig av ulike kriterier skal avhøret som hovedregel gjennomføres innen 1-3 uker.

Politidistriktene rapporterer manuelt på gjennomføring av tilrettelagte avhør. Statistikken som genereres er basert på en kombinasjon av uttrekk fra politiets register og distriktenes rapportering.

I 2020 er det gjennomført 4 717 førstegangsavhør og 286 supplerende avhør, en økning på 3,6 prosent for førstegangsavhør og en nedgang på 16,1 prosent for supplerende avhør sammenlignet med 2019. Politidirektoratet har ikke undersøkt nærmere hva denne nedgangen kan skyldes.

48 prosent av førstegangsavhørene er gjennomført innen fastsatt frist, mot 53 prosent i 2019. Ekskluderes avhør hvor forhold utenfor politiets kontroll har ført til fristbrudd, ble 53 prosent av avhørene gjennomført innenfor frist. Tilsvarende tall for 2019 var 58 prosent. Reduksjonen i andelen innen frist, antas blant annet å være en følge av at i de første ukene med pandemiltak gjennomførte enkelte distrikt kun avhør i akuttsaker. Videre førte smitteverntiltak til at kapasiteten i barnehusene var redusert i den innledende fasen. Situasjonen har deretter gradvis normalisert seg.

Av avhørene gjennomført i 2020 er 42 prosent knyttet til seksuallovbrudd, 53 prosent til voldslovbrudd og 4 prosent til andre typer straffbare forhold. 80 prosent av de avhørte er oppgitt å være fornærmet i saken, mens de resterende 20 prosent oppgis å være vitner.

Den innrapporterte hovedårsaken til fristbrudd er i 46 prosent av tilfellene kapasitets- eller ressursmangel. 43 prosent av fristbruddene som skyldes kapasitets- eller ressursmangel begrunnes med kapasitets- eller ressursmangel hos avhører/avhørsleder, 22 prosent kapasitetsutfordringer ved barnehusene, mens 23 prosent oppgis å være kapasitets- eller ressursmangel hos etterforsker.

¹¹ Kodene som inngår her er angitt i vedlegg 2 under lovbruddskategorien voldtekt. Det er ytterligere en kode som inngår i beregningsgrunnlaget i PSV (Politiets styringsverktøy), men som det ikke er hensiktsmessig å la inngå i statistikkgrunnlaget.

6 Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper

Nedenfor er det gitt en nærmere oversikt over utviklingen innen ulike kriminalitetstyper. En sak registreres i det *året anmeldelsen ble registrert* i politiets straffesakssystem. For parametere knyttet til politiets straffesaksbehandling beregnes disse ut fra *tidspunktet politiet påtaleavgjorde saken*. De sakene som er påtaleavgjort i 2020 kan således være registrert/anmeldt i tidligere år.

6.1 Vinningslovbrudd

Tabell 6.1 Vinningslovbrudd, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall anmeldelser	113 610	101 895	99 541	101 402	92 932	-8,4 %	-18,2 %
Antall påtaleavgjorte saker	117 990	102 433	102 061	102 295	96 181	-6,0 %	-18,5 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	27 431	22 996	21 753	20 671	19 878	-3,8 %	-27,5 %
Oppklaringsprosent	25 %	24 %	23 %	22 %	22 %	-0,4	-3,6
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	98	91	96	83	89	5,4	-9,8

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Vinningslovbrudd er kriminalitetstypen med størst nedgang i antall anmeldelser både i forhold til 2019 (-8 470 saker) og 2016 (-20 678 saker). Som det fremgår av tabell 6.1 er vinningslovbruddene redusert med 18,2 prosent sammenlignet med 2016. Hvis alminnelige bedragerier, som ble flyttet fra kriminalitetstypen vinning til kriminalitetstypen økonomi, inkluderes i vinningstallene, er reduksjonen for denne kriminalitetstypen 16,7 prosent sammenlignet med samme periode i 2016.

Vinningsanmeldelsene er i 2020 redusert med 8,4 prosent, eller 8 470 saker sammenlignet med 2019, mens antall påtaleavgjorte saker er redusert med 6,0 prosent.

Oppklaringsprosenten for vinningslovbrudd er fortsatt lav, og var i 2020 på 22 prosent, omtrent på samme nivå som i 2019.

Nedgangen i anmeldte vinningslovbrudd er særlig en følge av reduksjon i antall tyverier fra person på offentlig sted. For lovbrudd begått i Norge er denne sakskategorien redusert med 32,7 prosent (-6 449 saker) fra 2019 til 2020, mens reduksjonen for saker med gjerningssted i utlandet er på 74,8 prosent (-4 196 saker). Samlet er nedgangen i antall anmeldelser av tyveri fra person på offentlig sted på 42,0 prosent i forhold til 2019. En stor del av reduksjonen kan tilskrives færre personer i det offentlige rom som følge av iverksatte smitteverntiltak. Tyveri fra person på offentlig sted er lovbrudd som ofte er krevende å oppklare, da man sjelden har en mistenkt og lovbruddene ofte oppdages noen tid etter at de er begått. Oppklaringsprosenten er derfor lav, og vil på grunn av mengden saker bidra til å trekke ned oppklaringsprosenten for vinningslovbruddene. Blant annet som følge av nedgangen i anmeldelser er antall påtaleavgjorte saker fra 2019 til 2020 redusert med 39,9 prosent, mens antall oppklarte saker i samme periode økte med 14,6 prosent (+67 saker). Dette har ført til at oppklaringsprosent har økt fra 2,3 til 3,9 prosent.

Det har vært en nedgang i grove tyverier fra bolig fra 2019 til 2020 på 18,6 prosent (-312 saker). Oppklaringsprosenten er på 17 prosent, en nedgang på 1,5 prosentpoeng i forhold til 2019.

Det ble anmeldt 927 ran begått i Norge i 2020, en økning på 17,8 prosent (+140 saker) fra 2019, mens ran begått i utlandet er redusert med 61 saker. Samlet har ran hatt en økning på 9,0 prosent (+79 saker). Det er påtaleavgjort 1 025 ran i 2020 (+58 saker), med en oppklaringsprosent på 35 prosent, en nedgang på 7,3 prosentpoeng i forhold til 2019. Det er særlig to distrikt som har hatt en økning i forhold til 2019. Økningen har ikke en entydig årsaksforklaring. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på oppklarte ran er på 137 dager, en nedgang på 29,3 dager i forhold til 2019.

Sykkeltyverier har fra 2019 til 2020 økt med 29,7 prosent (+4 748 saker). Politidirektoratet har ikke undersøkt nærmere hva økningen skyldes.

6.2 Trafikklovbrudd

Tabell 6.2 Trafikklovbrudd, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall anmeldelser	58 181	54 675	54 092	52 569	55 504	5,6 %	-4,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	59 142	53 939	55 010	52 463	56 474	7,6 %	-4,5 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	49 349	44 687	45 537	43 280	46 884	8,3 %	-5,0 %
Oppklaringsprosent	85 %	85 %	84 %	84 %	84 %	0,5	-0,6
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	68	65	69	66	64	-2,4	-3,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Antall anmeldte trafikklovbrudd har i 2020 har økt med 5,6 prosent i forhold til 2019, men er redusert med 4,6 prosent i forhold til 2016.

Trafikklovbrudd er den kriminalitetstypen med høyest oppklaringsprosent, 84 prosent, og kortest gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker, 64 dager. Den relativt korte saksbehandlingstiden er en følge av at et stort antall lovbrudd avdekkes gjennom politiets kontroller og at overtredelsene i det vesentligste kan bevises og oppklares med dette som bakgrunn uten ytterligere etterforskning.

I 2020 ble det registrert 10 170 anmeldelser for kjøring i påvirket tilstand, en økning på 5,5 prosent i forhold til 2019 og en økning på 6,6 prosent i forhold til 2016. Dette er det høyeste antallet saker registrert i femårsperioden. Antall anmeldelser knyttet til kjøring uten gyldig førerkort (11 528 saker i 2020) økte med 12,4 prosent fra 2019 til 2020, men er redusert med 6,9 prosent i forhold til 2016.

Antall anmeldelser knyttet til hastighet var i 2020 12 479 saker, en økning på 13,0 prosent i forhold til 2019, men tilnærmet uendret i forhold til 2016.

6.3 Voldslovbrudd

Tabell 6.3 Voldslovbrudd, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall anmeldelser	31 702	32 540	32 884	33 034	30 722	-7,0 %	-3,1 %
Antall påtaleavgjorte saker	30 661	30 127	32 877	33 220	34 164	2,8 %	11,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	16 618	15 856	17 880	17 590	17 582	0,0 %	5,8 %
Oppklaringsprosent	56 %	55 %	57 %	56 %	54 %	-2,0	-1,8
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	111	121	129	126	132	6,0	20,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Antall anmeldte voldslovbrudd er i 2020 redusert med 7,0 prosent fra 2019 til 2020, og 3,1 prosent i forhold til 2016¹². I samme periode har politiet påtaleavgjort henholdsvis 2,8 og 11,4 prosent flere saker. Oppklaringsprosenten for voldslovbrudd er i 2020 på 54 prosent, en nedgang på 2,0 og 1,8 prosentpoeng i forhold til 2019 og 2016. Samtidig har det vært en økning i gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker på 6,0 dager fra 2019 til 2020. Økningen i gjennomsnittlig saksbehandling skyldes blant annet at antall restanser er kraftig redusert, som vist i kapittel 7.2.

Fra 2019 til 2020 er særlig anmeldte kroppskrenkelser (-1 167 saker, -9,5 prosent) og lovbruddskategorien grov kroppskrenkelse og kroppsskade (-512 saker, -18,8 prosent) redusert. Lovbruddskategorien mishandling i nære relasjoner¹³ er i samme periode redusert med 2,2 prosent (-74 saker). Lovbrudd knyttet til trusler er også redusert med 2,2 prosent (-200 saker).

Som omtalt ovenfor var det i lovbruddskategorien mishandling i nære relasjoner 2,2 prosent færre saker i 2020 i forhold til 2019. Samtidig er antall oppklarte saker økt med 7,0 prosent (+227 saker). Antall saker som ikke er påtaleavgjort og som er eldre enn 3 måneder har blitt redusert fra 1 532 saker ved utgangen av 2019 til 1 018 saker ved utgangen av 2020. Saker eldre enn 12 måneder er i samme periode redusert fra 481 til 212 saker.

Selv om man gjennom målrettet innsats de siste årene antas å ha avdekket flere forhold innenfor mishandling i nære relasjoner, vil den nære relasjonen mellom fornærmede og voldsutøver fremdeles kunne føre til at mange ikke ønsker å anmelde. Politiet er ofte avhengig av informasjon fra blant annet andre tjenester for å fange opp de som har behov for politiets bistand. Avdekking er særlig utfordrende under smitteverntiltak i en pandemi. Barna er i mindre grad på sine vanlige arenaer hvor slike forhold kan avdekkes. Videre tar det generelt lang tid før fornærmede forteller om vold og overgrep. Økt fokus på denne

¹² Enkelte statistikkgrupper knyttet til forulemping og hindring av offentlig tjenestemann og påvirkning av offentlig tjenestemann ved trusler var i gammel straffelov tilordnet kriminalitetstypen annen, mens den i ny straffelov er tilordnet voldslovbrudd. Hvis disse statistikkgruppene innbefattes i voldslovbruddene er nedgangen i antall anmeldelser fra 2016 til 2020 på 3,5 prosent, økningen i antall påtaleavgjorte saker er 9,4 prosent og oppklaringsprosenten har en nedgang i forhold til 2016 på 2,4 prosentpoeng.

¹³ I henhold til Riksadvokatens mål og prioriteringsrundskriv skal et lovbrudd tilordnet denne kategorien være en vedvarende og gjentakende krenkelse og mishandling. Det er sentralt om handlingene samlet sett "danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et 'regime' preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold". En sak som i initialfasen av etterforskningen blir registrert med en lovhjemmel tilordnet mishandling i nære relasjoner kan senere bli registrert med en lovhjemmel som ikke er inkludert, som for eksempel statistikkgruppe 1751 Kroppskrenkelse. Det kan derfor være vanskelig å se på utviklingen innenfor lovbruddskategorien hvis det tas ut løpende tall og ikke fryste tall som det gjøres i STRASAK-rapporten. Nærmere om datagrunnlaget og statistikkgrupper i lovbruddskategorien er gitt i vedlegg 1 og 2.

tematikken - særlig under pandemien, kan forhåpentlig bidra til at flere tør å fortelle og søke hjelp, men politiet er bekymret for at det er mørketall. Oppmerksomheten rundt saksområdet innen politiet og samfunnet for øvrig har imidlertid vært høy i hele perioden.

6.4 Narkotikalovbrudd

Tabell 6.4 Narkotikalovbrudd, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall anmeldelser	39 728	36 785	35 296	31 320	28 594	-8,7 %	-28,0 %
Antall påtaleavgjorte saker	42 730	37 392	37 025	33 097	30 685	-7,3 %	-28,2 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	35 157	29 957	28 899	25 668	22 438	-12,6 %	-36,2 %
Oppklaringsprosent	83 %	81 %	79 %	78 %	74 %	-4,4	-9,1
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	101	95	100	101	107	5,5	5,6

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Det totale omfanget av narkotikakriminaliteten er vanskelig å beregne fordi avdekkingsgraden ansees å være lav. Antall anmeldte narkotikalovbrudd i 2020 var 28 594 saker, en nedgang i forhold til 2019 på 8,7 prosent og 28,0 prosent i forhold til 2016. Antall påtaleavgjorte saker i 2020 var 30 685 saker, en nedgang på 7,3 prosent i forhold til 2019, og må sees i sammenheng med reduksjonen i antall anmeldelser.

Tilnærmet hele nedgangen i antall anmeldelser fra 2019 til 2020 (-2 776 saker, 8,7 prosent) kommer av en nedgang i narkotikalovbrudd etter legemiddeloven (-2 717 saker, -16,1 prosent). Nedgangen antas bl.a. å ha sammenheng færre mennesker på arenaer hvor anmeldelser knyttet til narkotika gjerne opprettes, for eksempel uteliv.

Anmeldte grove narkotikaovertridelser økte i 2020 med 3,5 prosent (+32 saker) i forhold til 2019. Samtidig gikk antallet påtaleavgjorte saker for denne kategorien opp med 6,7 prosent (+68 saker).

Oppklaringsprosenten for narkotikalovbrudd er høy, men ble redusert fra 78 prosent i 2019 til 74 prosent i 2020. Nedgangen fra 2016 er på 9,1 prosentpoeng, noe som har sammenheng med at det de senere år er anmeldt færre overtridelser av legemiddeloven og narkotikaovertridelser etter straffeloven (§231). Dette er saker som erfaringsmessig har hatt høy oppklaringsprosent, da sakene ofte avdekkes gjennom politiets egne kontroller og i stor grad vil være oppklart idet de anmeldes.

6.5 Seksuallovbrudd

Tabell 6.5 Seksuallovbrudd, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall anmeldelser	7 066	7 978	8 374	6 748	6 874	1,9 %	-2,7 %
Antall påtaleavgjorte saker	6 166	6 859	8 439	8 177	7 281	-11,0 %	18,1 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	3 752	3 971	5 151	4 887	3 842	-21,4 %	2,4 %
Oppklaringsprosent	64 %	61 %	64 %	63 %	57 %	-6,9	-7,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	159	171	208	243	204	-38,6	45,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

I femårsperioden var det i 2016 til 2018 en markant årlig økning i antall anmeldte seksuallovbrudd, særlig seksuelle overgrep mot barn og saker knyttet til overgrepsmateriale. Fra 2018 til 2019 var imidlertid antall anmeldelser redusert med 19,4 prosent (-1 626 saker). I 2020 er det en liten økning i antall anmeldelser på 1,9 prosent i forhold til 2019 (+126 saker), men en reduksjon på 17,9 prosent (-1 500 saker) i forhold til 2018. I 2020 er antall anmeldelser redusert med 2,7 prosent (-192 saker) i forhold til 2016.

Seksuallovbrudd krever ofte betydelig etterforskning og vil i mange tilfeller bli påtaleavgjort i et senere år enn anmeldelsesåret. Det er store årlige variasjoner i hvor mange saker som både blir anmeldt og påtaleavgjort i de enkelte politidistriktene, noe som blant annet skyldes hvorvidt store nettovergrepssaker blir avdekket og når disse eventuelt blir påtaleavgjort.

Det er store variasjoner i antall anmeldelser for de ulike lovbruddskategoriene. I 2020 ble det anmeldt 785 saker knyttet til seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, en økning på 9,6 prosent (+69 saker). For lovbrudd knyttet til seksuell omgang med barn 14-16 år ble det anmeldt 436 saker i 2020, en økning på 15,3 prosent (+58 saker), og for overgrepsmateriale og pornografi ble det anmeldt 1 107 saker, en økning på 15,2 prosent (+146 saker). I 2020 ble det anmeldt 1 527 saker knyttet til voldtekt, en reduksjon på 3,0 prosent (-47 saker). Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn under 16 år ble redusert med 1,2 prosent (-15 saker) og annet eller uspesifisert seksuallovbrudd ble redusert med 4,5 prosent (-85 saker).

I 2020 er det til sammen anmeldt 2 453 seksuallovbrudd mot barn under 16 år¹⁴, noe som er en økning på 4,8 prosent (+112 saker) i forhold til 2019 og en reduksjon på 1,3 prosent (-33 saker) i forhold til 2016. Flere årsaker kan forklare at det er forskjeller i antall anmeldelser fra et år til et annet; blant annet normalvariasjoner og hvorvidt store nettovergrepssaker blir avdekket.

Oppklaringsprosenten for seksuallovbrudd var i 2020 57 prosent. Dette er en nedgang i forhold til samme periode i 2016 og 2019 hvor oppklaringsprosenten var henholdsvis 64 og 63 prosent. En av årsakene til nedgangen i oppklaringsprosent er at andelen av de påtaleavgjorte sakene som er en del av et sakskompleks¹⁵ er redusert fra 47 til 38 prosent. Saker som er inkludert i et sakskompleks har de to siste årene hatt dobbel så høy oppklaringsprosent som øvrige saker.

Som omtalt ovenfor er antall anmeldte voldtekter redusert i forhold til 2019, og det er også en nedgang fra 2016 til 2020. Antall påtaleavgjorte saker har økt med 1,3 prosent (+23 saker) fra 2019 til 2020, mens antall oppklarte saker er redusert med 3,8 prosent (-21 saker). De to siste årene har det blitt påtaleavgjort betydelig flere saker enn hva som er anmeldt. På grunn av dette har antall saker eldre enn tre måneder blitt redusert fra 770 saker ved utgangen av 2018 til 402 saker ved utgangen av 2020. Tilsvarende har antall saker eldre enn 12 måneder gått fra 176 saker til 61 saker i samme periode.

¹⁴ Saker knyttet til lovbruddskategoriene seksuell omgang med barn 14–16 år, seksuell omgang med barn 14–16 år og seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn under 16 år. Det påpekes at det også kan være barn registrert som fornærmet i kategorien voldtekt eller øvrige lovbrudd tilknyttet seksuallovbrudd.

¹⁵ Sak som enten er hovedsak (med vedleggsaker) eller er en vedleggsak.

Oppklaringsprosenten er 32 prosent, en nedgang på 1,6 prosentpoeng i forhold til samme periode i 2019, og 6,7 prosentpoeng lavere enn i 2016.

Seksuallovbrudd er en kriminalitetstype hvor det tradisjonelt har vært store mørketall. Gjennom økt oppmerksomhet har det derfor vært et ønske å avdekke og straffeforfølge flere lovbrudd. Etterforsking av flere store saker har fått fokus i media og kan også bidra til å synliggjøre at det nytter å anmelde. Mørketallene innenfor seksuallovbrudd antas likevel fortsatt å være høye.

6.6 Økonomilovbrudd

Tabell 6.6 Økonomilovbrudd, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall anmeldelser	26 596	26 885	29 401	27 049	24 401	-9,8 %	-8,3 %
Antall påtaleavgjorte saker	25 510	26 338	29 033	27 128	25 640	-5,5 %	0,5 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	6 521	7 291	7 357	7 647	7 303	-4,5 %	12,0 %
Oppklaringsprosent	32 %	34 %	32 %	35 %	34 %	-0,6	2,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	183	227	193	224	199	-25,2	16,1

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

I 2020 ble det anmeldt 24 401 økonomilovbrudd, en nedgang på 9,8 prosent i forhold til 2019. Alminnelige bedragerier ble i oktober 2015 flyttet fra kriminalitetstypen vinning til kriminalitetstypen økonomi, og står i 2020 for 66 prosent av økonomilovbruddene. Hvis disse holdes utenfor er antall anmeldelser i 2020 redusert med 7,2 prosent (-649 saker) sammenlignet med 2019. Nedgangen er knyttet til flere typer økonomilovbrudd.

En stor andel av økonomilovbruddene er knyttet opp mot bedragerier, hvor en enkelt gjerningsperson via internett kan begå lovbrudd mot mange fornærmede. I følge politiets innbyggerundersøkelse¹⁶ er det kun 23 prosent av de som oppgir å ha blitt utsatt for svindel eller bedrageri på internett som har anmeldt dette til politiet. Det kan derfor være store mørketall på dette området.

I 2020 ble det påtaleavgjort 25 640 økonomilovbrudd, 5,5 prosent færre enn i 2019. Oppklaringsprosenten i 2020 var på 34 prosent, 0,6 prosentpoeng lavere enn i 2019 og 2,5 prosentpoeng høyere enn i 2016.

¹⁶ Politiets innbyggerundersøkelse 2019, Kantar TNS, 2020

7 Saker under arbeid

7.1 Saker under arbeid

Tallene presentert i dette underkapittelet er hentet ut ved bruk av JUS-rapporten JUS089 som gir samlede tall for politidistrikt og særorgan. Tallene vil derfor være forskjellig fra rapportering til Justis- og beredskapsdepartementet, og tallene i sammendraget, hvor kun tall for politidistriktene inngår.

Statistikken over saker under arbeid viser antall anmeldelser i politiet som ikke er rettskraftige avgjorte, og omfatter både saker som er under etterforskning og dermed ikke påtaleavgjort samt påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker. Dette gir viktig informasjon om den samlede arbeidsmengden i politiet og saksporteføljens alderssammensetning.

Frem til det treffes en påtaleavgjørelse har politiet og påtalemyndigheten i stor grad selv kontroll over sakenes fremdrift, da dette i vesentlig grad vil avhenge av politiets egen saksbehandlingskapasitet og prioritering. Når det er fattet en positiv påtaleavgjørelse vil videre fremdrift variere ut fra type påtaleavgjørelse og kapasitet i øvrige deler av straffesakskjeden.

Ved utgangen av tredje tertial 2020 hadde politiet totalt 127 477 saker som ikke var rettskraftig. Av disse var 56 781 ikke påtaleavgjort. Antall ikke påtaleavgjorte saker ved utgangen av tredje tertial 2020 er 18,4 prosent lavere enn ved samme tidspunkt i 2019, og 17,0 prosent lavere enn i 2016. Det er en klar nedgang i alle alderssegment, men størst nedgang er det i saker som er mellom 3 og 12 måneder gamle og saker eldre enn 12 måneder. For alderssegmentet 3-12 måneder er antall saker redusert med 21,4 prosent i forhold til utgangen av tredje tertial 2019 og med 15,4 prosent fra samme tidspunkt i 2016, mens saker eldre enn 12 måneder er redusert med henholdsvis 27,7 og 12,2 prosent i forhold til tilsvarende perioder.

Totalt er det en reduksjon av saker som ikke er rettskraftige (summen av påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker) på 15,9 prosent i forhold til samme tidspunkt i 2019, og en nedgang på 15,7 prosent i forhold til 2016. En nærmere oversikt over antall saker under arbeid, antall påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker er gitt i tabell 7.1. Det påpekes at alder på sak, både for ikke påtaleavgjorte saker og saker som er påtaleavgjorte men ikke rettskraftige, er alder på saken beregnet fra *registreringstidspunktet* og til 31. desember, og ikke fra gjerningstidspunktet eller når saken ble påtaleavgjort.

Tabell 7.1 Saker under arbeid/ikke rettskraftige, utgangen av 3. tertial 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Ikke påtaleavgjort	68 372	74 665	71 816	69 601	56 781	-18,4 %	-17,0 %
0-3 mnd	32 868	35 670	31 081	30 413	26 513	-12,8 %	-19,3 %
3-12 mnd	28 428	31 686	32 552	30 599	24 057	-21,4 %	-15,4 %
> 12 mnd	7 076	7 309	8 183	8 589	6 211	-27,7 %	-12,2 %
Påtaleavgjort, ikke rettskraftig	82 806	81 355	85 260	82 034	70 696	-13,8 %	-14,6 %
0-3 mnd	12 095	11 514	12 525	11 580	10 827	-6,5 %	-10,5 %
3-12 mnd	33 150	31 582	31 549	30 161	27 037	-10,4 %	-18,4 %
> 12 mnd	37 561	38 259	41 186	40 293	32 832	-18,5 %	-12,6 %
TOTALT	151 178	156 020	157 076	151 635	127 477	-15,9 %	-15,7 %

Kilde: JUS089

For å kunne si noe om utviklingen i antall saker i 2020 er det sett på antall saker ved starten av året, og ved utgangen av hvert tertial. Dette er vist i tabell 7.2. Antall ikke påtaleavgjorte saker har i løpet av året gått ned i alle alderssegment hvis man ser på utviklingen fra årets start til utgangen av året. Ser man utviklingen fra avslutningen av første tertial til avslutningen av tredje tertial har det imidlertid vært en økning i alle segment, med unntak for saker eldre enn 12 måneder hvor det har vært en nedgang på 1,6 prosent. Økningen antas blant annet å skyldes normalisering av domstolsbehandling av straffesakene.

For påtaleavgjorte, ikke rettskraftige saker er det færre saker i alle alderssegment ved utgangen av tredje tertial 2020 enn både ved årets start og ved utgangen av første tertial. Fra utgangen av andre tertial til årsskiftet har det samlet vært en nedgang i antall saker, men for saker mellom 0-3 måneder gamle har det vært en økning på 10,4 prosent.

Tabell 7.2 Saker under arbeid/ikke rettskraftige, per utgang tertial

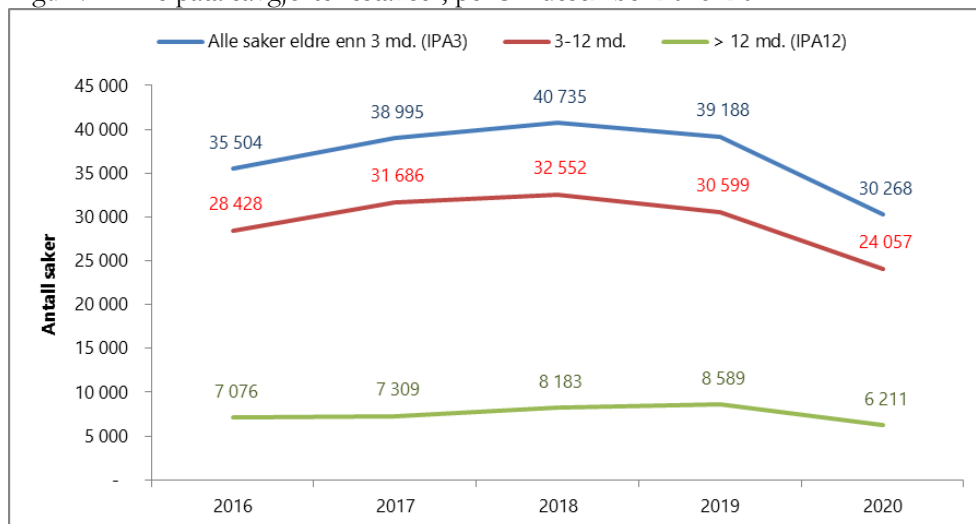
	31.12.2019	30.04.2020	31.08.2020	31.12.2020	Prosent endring 30.04.20 - 31.12.20	Prosent endring 31.08.20 - 31.12.20
Ikke påtaleavgjort	69 601	50 436	60 804	56 781	12,6 %	-6,6 %
0-3 mnd	30 413	21 109	29 647	26 513	25,6 %	-10,6 %
3-12 mnd	30 599	23 018	24 229	24 057	4,5 %	-0,7 %
> 12 mnd	8 589	6 309	6 928	6 211	-1,6 %	-10,3 %
Påtaleavgjort, ikke rettskraftig	82 034	78 950	72 611	70 696	-10,5 %	-2,6 %
0-3 mnd	11 580	12 299	9 806	10 827	-12,0 %	10,4 %
3-12 mnd	30 161	30 776	27 833	27 037	-12,1 %	-2,9 %
> 12 mnd	40 293	35 875	34 972	32 832	-8,5 %	-6,1 %
TOTALT	151 635	129 386	133 415	127 477	-1,5 %	-4,5 %

Kilde: JUS089

7.2 Restanser – ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder

Restanser er definert som ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder. Ved utgangen av tredje tertial 2020 hadde politiet (politidistrikt og særorgan) 30 268 saker eldre enn 3 måneder som ikke var påtaleavgjort.

Figur 7.1 Ikke påtaleavgjorte restanser, per 31. desember 2016–20

Kilde: JUS089

Til Politidirektoratets rapportering på restansetall til Justis- og beredskapsdepartementet benyttes JUS-rapporten JUS091. Den viser 29 060 saker eldre enn 3 måneder som ikke er påtaleavgjort (IPA3) og 5 380 saker eldre enn 12 måneder som ikke er påtaleavgjort (IPA12). Da JUS091 ikke viser antall saker fordelt på kriminalitetstype er det ikke mulig å benytte JUS091 i omtalen nedenfor og det må derfor kjøres en egen rapport for å hente ut nødvendige data. På grunn av dette avviker tallene i dette underkapitlet noe fra JUS091.

Som tabell 7.1 og tabell 7.2 viser, har det vært en stor nedgang i antall saker innenfor alle alderskategorier av ikke påtaleavgjorte saker siden utgangen av 2019. Dette er blant annet en følge av færre anmeldelser og frigjort påtalekapasitet på grunn av færre rettsoppmøter i oppstart av pandemien.

Fordeling av ikke påtaleavgjorte saker over 3 måneder (IPA3) på kriminalitetstyper fremgår av tabell 7.3. I motsetning til tabell 7.1 viser tabell 7.3 kun politidistriktenes restanser, og ikke restanser hos politiets særorgan og Sysselmannen på Svalbard. Saker eldre enn 3 måneder (IPA3) innbefatter også saker eldre enn 12 måneder (IPA12). Det har vært en klar reduksjon i restanser innen alle kriminalitetstyper, både innen IPA3 og IPA12.

27 prosent av de ikke påtaleavgjorte sakene eldre enn 12 måneder (IPA12) er økonomilovbrudd. Økonomisaker har erfaringsmessig lang saksbehandlingstid da de ofte er kompliserte og krevende å etterforske. I forhold til andel anmeldte saker viser tabellen også at det er en forholdvis stor andel voldslovbrudd og seksuallovbrudd som er eldre enn 12 måneder, men andelen for voldslovbrudd er endret fra 19 til 14 prosent, og for seksuallovbrudd fra 9 til 7 prosent i forhold til samme tidspunkt i 2019.

Tabell 7.3 Ikke påtaleavgjorte saker hos politidistrikt eldre enn 3 og 12 måneder, utgangen 3. tertial*

Kriminalitetstype	IPA3	Andel IPA3	Prosent endring 2019-20	IPA12	Andel IPA12	Prosent endring 2019-20
Økonomi	4 288	15 %	-14,2 %	1 440	27 %	-8,0 %
Vold	4 894	17 %	-31,8 %	782	14 %	-47,1 %
Vinning	4 113	14 %	-20,7 %	761	14 %	-23,8 %
Annen	4 125	14 %	-22,0 %	707	13 %	-32,4 %
Narkotika	3 578	12 %	-30,7 %	543	10 %	-41,5 %
Seksuallovbrudd	1 827	6 %	-24,4 %	382	7 %	-48,2 %
Trafikk	4 231	14 %	-18,8 %	365	7 %	-46,9 %
Undersøkelsessaker	845	3 %	-24,9 %	124	2 %	-34,0 %
Skadeverk	812	3 %	-23,3 %	109	2 %	-14,2 %
Miljø	376	1 %	-14,2 %	100	2 %	-10,7 %
Arbeidsmiljø	211	1 %	-24,9 %	85	2 %	-24,8 %
Totalsum	29 300	100 %	-23,6 %	5 398	100 %	-32,4 %

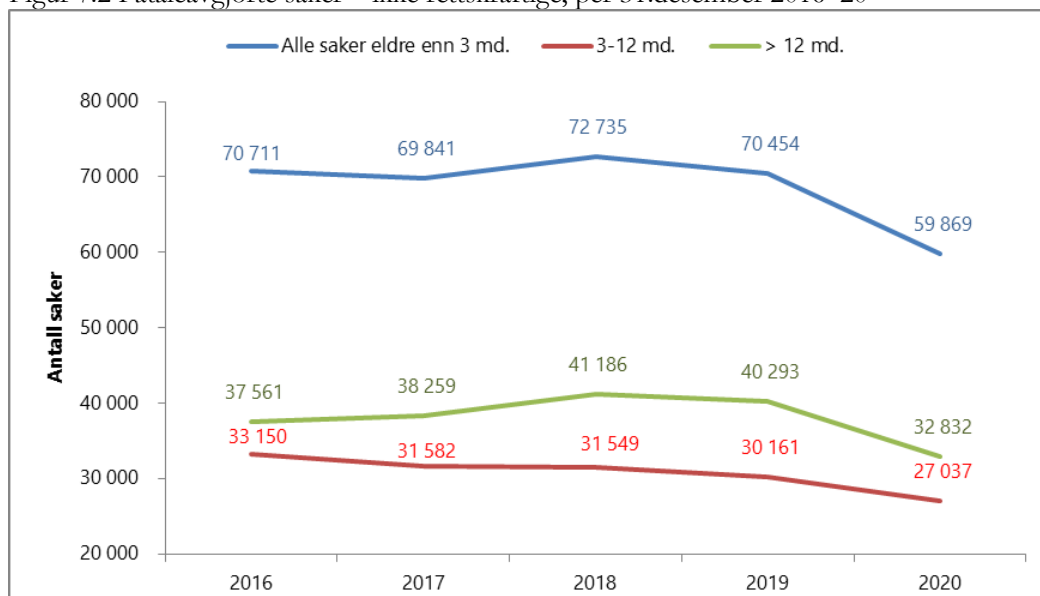
Kilde: PAL STRASAK per 31.12.19 og 31.12.20

* Saker eldre enn 3 måneder (IPA3) inkluderer også saker eldre enn 12 måneder (IPA12)

7.3 Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker

Samlet sett har antall saker eldre enn 3 måneder som er påtaleavgjort, men ikke rettskraftige, blitt redusert med 15,0 prosent ved utgangen av 2020 i forhold til samme tidspunkt i 2019, og med 15,3 prosent i forhold til 2016. Utviklingen er illustrert i figur 7.2. Det påpekes at alder på sak er beregnet fra registreringstidspunktet til 31. desember, og ikke fra når saken ble påtaleavgjort.

Figur 7.2 Påtaleavgjorte saker – ikke rettskraftige, per 31. desember 2016–20

Kilde: JUS089

Alderen på de ikke rettskraftige sakene avhenger av saksbehandlingstiden frem til påtaleavgjørelse og tiden det deretter tar for å få saken rettskraftig avgjort. Antall påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, vil i stor grad avhenge av hvor mange positive påtaleavgjørelser som er truffet, og hvilken fremdrift sakene vil få blant annet i domstolene. Det kan gjenstå mye ressurs- og tidkrevende arbeid i mange av sakene etter at det er truffet positive påtaleavgjørelser og frem til rettskraft, ikke minst der det er utferdiget tiltale og sakene skal irettesføres.

8 Påtaleavgjørelser mot person - mistenkte

I dette kapittelet ses det nærmere på antall personer som har fått påtaleavgjort et forhold i 2020¹⁷. Det er ulike former for påtaleavgjørelser, som påtaleunntatelser, forelegg, tiltalebeslutninger som senere resulterer i fellende eller frifinnende dom eller at en sak besluttet henlagt for eksempel fordi intet straffbart forhold anses bevist, at det ikke er rimelig grunn til å undersøke hvorvidt det er begått et straffbart forhold eller at anmeldelsen anses åpenbart grunnløs.

Tallene sier derfor kun noe om hvem som har vært anmeldt i en sak, og ikke hvor mange som er ansett skyldig. De anmeldte personene vil for enkelthets skyld benevnes mistenkte videre i rapporten. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i vedlegg 1.

I 2020 er det 230 207 påtaleavgjorte forhold hvor det er registrert en mistenkt. I 214 304 av disse (93 prosent) var det registrert en mistenkt med fødselsnummer. Av de 15 903 forholdene uten registrert fødselsnummer var 3 295 forhold (21 prosent) registrert med organisasjonsnummer¹⁸. Årsaken til at noen ikke er registrert med fødselsnummer eller organisasjonsnummer kan for eksempel være at vedkommende/selskapet ikke har et fødselsnummer/organisasjonsnummer, eller at fødselsnummer/organisasjonsnummer ikke ble registrert da saken ble registrert.

80 prosent av de mistenkte med fødselsnummer var menn, og de sto for 83 prosent av forholdene hvor det var registrert fødselsnummer. En andel personer kan knyttes til svært mange forhold. Dette vises blant annet ved at 50 prosent av forholdene er knyttet opp mot 15 prosent av personene som var registrert med fødselsnummer.

Tabell 8.1 Antall forhold og unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2020

Kriminalitetstype	Antall forhold med fnr	Andel	Antall forhold med org.nr	Andel	Antall forhold uten fnr eller org.nr	Andel	Totalt antall forhold med mistenkt	Andel	Antall unike personer*	Andel	Antall unike org.nr*	Andel
Trafikk	50 476	24 %	666	20 %	4 334	34 %	55 476	24 %	35 242	35 %	423	19 %
Annen	36 714	17 %	841	26 %	2 335	19 %	39 890	17 %	25 052	25 %	660	29 %
Vold	35 301	16 %	53	2 %	926	7 %	36 280	16 %	22 735	22 %	51	2 %
Vinning	30 126	14 %	203	6 %	2 673	21 %	33 002	14 %	15 059	15 %	160	7 %
Narkotika	29 796	14 %	8	0 %	1 321	10 %	31 125	14 %	17 322	17 %	7	0 %
Økonomi	15 443	7 %	772	23 %	579	5 %	16 794	7 %	8 171	8 %	522	23 %
Skadeverk	7 375	3 %	57	2 %	148	1 %	7 580	3 %	5 451	5 %	57	3 %
Seksuallovbrudd	6 724	3 %	3	0 %	112	1 %	6 839	3 %	4 742	5 %	3	0 %
Miljø	2 073	1 %	363	11 %	150	1 %	2 586	1 %	1 853	2 %	284	13 %
Arbeidsmiljø	276	0 %	329	10 %	30	0 %	635	0 %	245	0 %	259	12 %
Totalsum	214 304	100 %	3 295	100 %	12 608	100 %	230 207	100 %	101 965	100 %	2 248	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelen blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper¹⁹.

¹⁷ Forhold er nærmere omtalt i vedlegg 1 Datagrunnlag.

¹⁸ En mistenkt med organisasjonsnummer kan være et privat foretak, men også en offentlig instans eller kontrollmyndighet.

¹⁹ Eksempelvis kan en unik person ha begått både et vinningslovbrudd og et økonomilovbrudd. Vedkommende er da både registrert som en av de 15 059 unike personene i kriminalitetstypen vinning og som en av de 8 171 unike personene i kriminalitetstypen økonomi. Andelen unike personer viser andel unike personer som har begått en type kriminalitet. I totalsummen blir ovennevnte person kun talt en gang, men siden vedkommende inngår i flere kriminalitetstyper vil summen av alle andelen blir høyere enn 100 prosent.

I forholdene hvor det var registrert en mistenkt var det i 93 prosent av tilfellene registrert et fødselsnummer og i 1 prosent av tilfellene et organisasjonsnummer, som vist i tabell 8.2.

Tabell 8.2 Andel av forhold med mistenkte, fordelt på fødselsnr., organisasjonsnr. og forhold uten fødsels- eller organisasjonsnr.

Kriminalitetstype	Med fødselsnr	Med organisasjonsnr	Verken fnr eller org.nr
Trafikk	91 %	1 %	8 %
Annen	92 %	2 %	6 %
Vold	97 %	0 %	3 %
Vinning	91 %	1 %	8 %
Narkotika	96 %	0 %	4 %
Økonomi	92 %	5 %	3 %
Skadeverk	97 %	1 %	2 %
Seksuallovbrudd	98 %	0 %	2 %
Miljø	80 %	14 %	6 %
Arbeidsmiljø	43 %	52 %	5 %
Totalsum	93 %	1 %	5 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

Som vist i tabell 8.1 var det i 2020 registrert 101 965 unike personer. Dette er en økning i forhold til antall registrerte (unike) personer i 2019 på 2,3 prosent, men en nedgang på 1,1 prosent i forhold til 2018, som vist i tabell 8.3. Det er dermed flere personer som har vært registrert som mistenkt i 2020 enn i 2019, men, som omtalt ovenfor, betyr ikke dette nødvendigvis at flere personer har begått kriminalitet i 2020 enn i 2019.

Tabell 8.3 Antall unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2018–20

Kriminalitetstype	Antall unike personer* 2018	Antall unike personer* 2019	Antall unike personer* 2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2018-20
Trafikk	34 473	32 697	35 242	7,8 %	2,2 %
Annen	25 537	24 570	25 052	2,0 %	-1,9 %
Vold	22 135	22 203	22 735	2,4 %	2,7 %
Narkotika	19 450	18 017	17 322	-3,9 %	-10,9 %
Vinning	15 250	14 976	15 059	0,6 %	-1,3 %
Økonomi	7 279	7 588	8 171	7,7 %	12,3 %
Skadeverk	4 944	4 942	5 451	10,3 %	10,3 %
Seksuallovbrudd	4 636	4 568	4 742	3,8 %	2,3 %
Miljø	1 332	1 410	1 853	31,4 %	39,1 %
Arbeidsmiljø	239	254	245	-3,5 %	2,5 %
Totalsum	103 140	99 691	101 965	2,3 %	-1,1 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16.01.19, 13.01.20 og 09.01.21.

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelene blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper.

Ser man på unike personer, er det som tidligere nevnt en stor overvekt av menn som er mistenkt for lovbruddene. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene. Som vist i tabell 8.4 er blant annet 96 prosent av de som er mistenkt for seksuallovbrudd menn, mens 71 prosent av de som er mistenkt for vinningslovbrudd er menn.

Tabell 8.4 Andel unike personer fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 2020

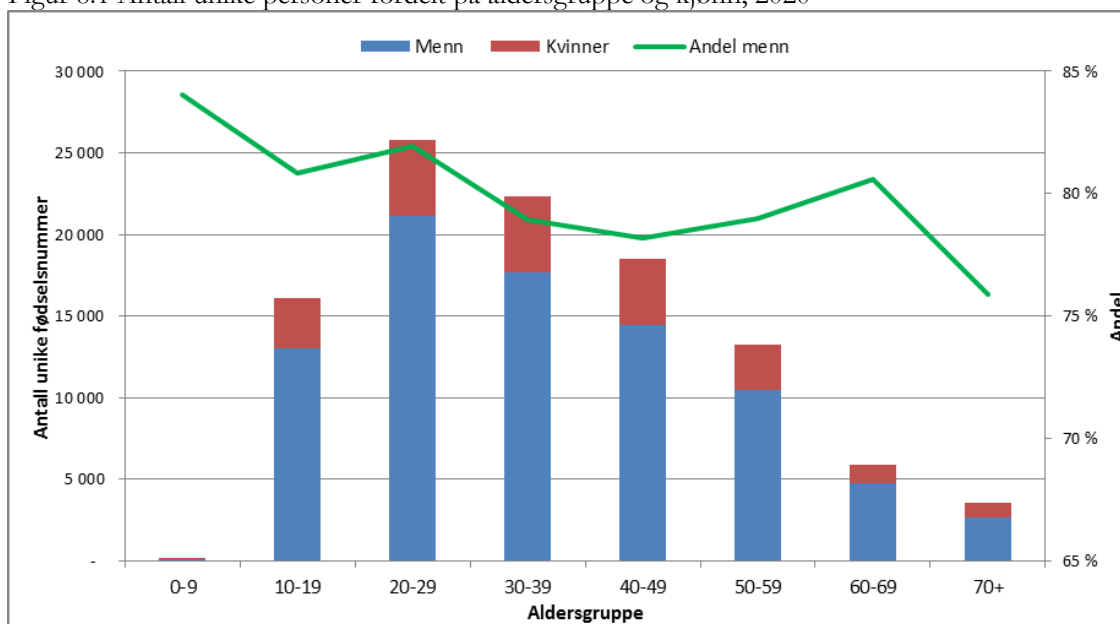
Kriminalitetstype	Unike fødselsnr.		Andel	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Trafikk	29 758	5 484	84 %	16 %
Annen	19 767	5 285	79 %	21 %
Vold	18 738	3 997	82 %	18 %
Narkotika	14 565	2 757	84 %	16 %
Vinning	10 764	4 295	71 %	29 %
Økonomi	6 170	2 001	76 %	24 %
Skadeverk	4 673	778	86 %	14 %
Seksuallovbrudd	4 530	212	96 %	4 %
Miljø	1 712	141	92 %	8 %
Arbeidsmiljø	218	27	89 %	11 %
Alle krim typer (ikke sum)*	81 281	20 684	80 %	20 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

*Se omtale under tabell 8.1.

Ser man på alderssammensetningen til de mistenkte var gjennomsnittsalderen 35 år på gjerningstidspunktet. De fleste var i aldersgruppen 20–29 år. I alle aldersgruppene utgjør menn hovedtyngden av de mistenkte. Mennenes andel ligger mellom 76 og 82 prosent²⁰. En nærmere oversikt er gitt i figur 8.1.

Figur 8.1 Antall unike personer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 2020

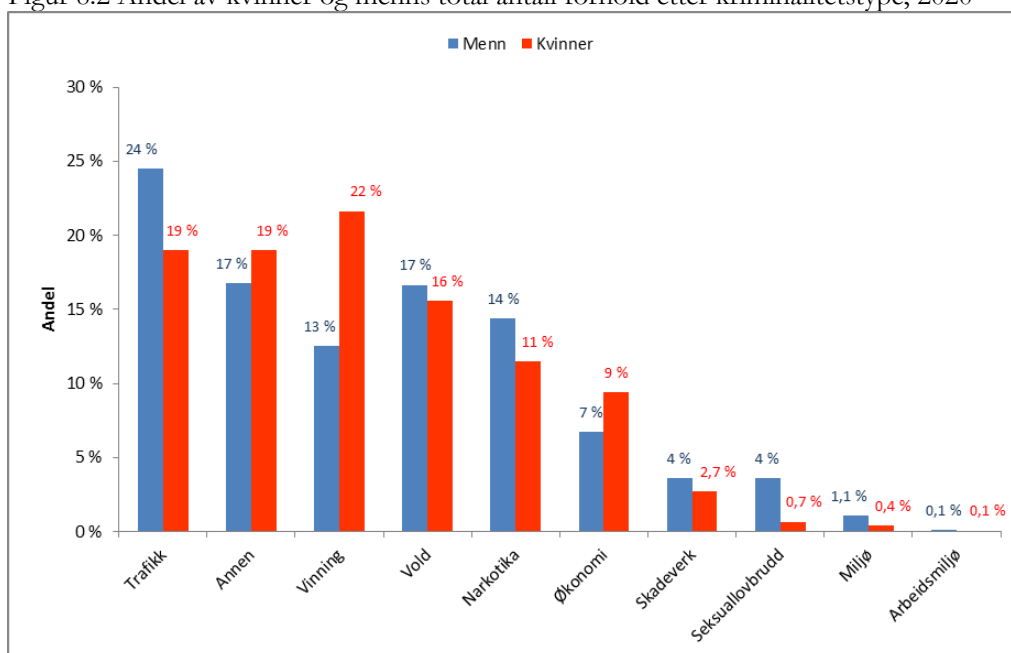

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.10.21

Ser man på kriminalitetstypene som ble påtaleavgjort i 2020, var 24 prosent av forholdene hvor menn var mistenkt knyttet til trafikkforhold, mens 19 prosent av påtaleavgjørelsene mot kvinner var knyttet til trafikkforhold. De ulike kriminalitetstypenes andel av menn og kvinners totale antall forhold er gitt i figur 8.2.

²⁰ Ikke inkludert aldersgruppe 0-9 med 94 registrerte personer.

Figur 8.2 Andel av kvinner og menns total antall forhold etter kriminalitetstype, 2020

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

9 Fornærmede

Mange straffebud, som eksempelvis narkotika- og trafikklovbrudd, skal verne offentlige interesser. Overtredelse av disse lovbruddene har derfor ingen personlig fornærmet. Dette i motsetning til straffebud som skal verne mot integritetskrenkelser, som vold og seksuallovbrudd, samt vinnings- og skadeverklovbruddene.

Det foreliggende tallmaterialet knyttet til fornærmede antas ikke å inneha samme kvalitet som for mistenkte personer. Dette kommer blant annet av at det i mange tilfeller er uklart hvem som er fornærmet, og/eller at det ikke er mulig å identifisere offeret, mens en mistenkt som regel er identifisert med fødselsnummer. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i vedlegg 1.

Datagrunnlaget er basert på anmeldelser *registrert i 2020*. Datautvalget er derfor forskjellig fra det utvalget som er benyttet ved omtalen av mistenkt i foregående kapittel, hvor det er sett på forhold som ble *påtalelagt i 2020*²¹. Årsaken til dette er at det for enkelte lovbrudd kan ta tid å finne den mistenkte, mens den som registreres som fornærmet i stor grad er kjent på anmeldelsestidspunktet.

I saker registrert i 2020 var det oppført 197 154 forhold med en fornærmet. Av disse var det 153 486 forhold hvor det var oppgitt en fornærmet med fødselsnummer. Tabell 9.1 viser antall forhold fordelt på kriminalitetstype²². Som det fremgår av tabellen var blant annet 46 prosent av de fornærmede knyttet til vinningslovbrudd, 15 prosent til vold og 3 prosent til seksuallovbrudd.

Tabell 9.1 Antall forhold og unike fornærmede fordelt på kriminalitetstype, 2020

Kriminalitetstype	Antall forhold med fnr	Andel	Antall forhold med org.nr	Andel	Antall forhold uten fnr eller org.nr	Andel	Totalt antall forhold med registrert fornærmet	Andel	Antall unike personer*	Andel*	Antall unike org.nr*	Andel*
Vinning	67 173	44 %	21 615	55 %	1 692	41 %	90 480	46 %	62 267	47 %	6 245	59 %
Vold	27 586	18 %	964	2 %	638	16 %	29 188	15 %	24 413	18 %	527	5 %
Økonomi	18 350	12 %	4 413	11 %	344	8 %	23 107	12 %	17 467	13 %	1 704	16 %
Skadeverk	11 491	7 %	8 003	20 %	609	15 %	20 103	10 %	10 979	8 %	2 571	24 %
Annen	15 350	10 %	2 328	6 %	420	10 %	18 098	9 %	12 569	10 %	1 078	10 %
Trafikk	6 553	4 %	1 172	3 %	184	4 %	7 909	4 %	6 406	5 %	198	2 %
Seksuallovbrudd	6 166	4 %	18	0 %	65	2 %	6 249	3 %	5 346	4 %	18	0 %
Narkotika	116	0 %	647	2 %	12	0 %	775	0 %	114	0 %	51	0 %
Arbeidsmiljø	556	0 %	2	0 %	86	2 %	644	0 %	545	0 %	1	0 %
Miljø	145	0 %	402	1 %	54	1 %	601	0 %	141	0 %	117	1 %
Totalsum	153 486	100 %	39 564	100 %	4 104	100 %	197 154	100 %	132 247	100 %	10 584	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og tilhørende andeler blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 8.1).

Som vist i tabell 9.2 er 78 prosent av forholdene registrert med en fornærmet, registrert med et fødselsnummer og 20 prosent er registrert med et organisasjonsnummer²³.

²¹ Forhold er nærmere omtalt i vedlegg 1 Datagrunnlag.

²² I tabellen er det oppgitt fornærmede også i narkotikasaker. Det er ikke undersøkt hva som er bakgrunnen for dette, men det antas at dette kan skyldes at narkotikasaken inngår i et sakskompleks hvor det er registrert en fornærmet.

²³ En fornærmet med organisasjonsnummer kan være et privat foretak, men også en offentlig instans eller kontrollmyndighet.

Tabell 9.2 Andel av forhold med fornærmede, fordelt på fødselsnr., organisasjonsnr. og forhold uten fødsels- eller organisasjonsnr.

Kriminalitetstype	Med fødselsnr	Med organisasjonsnr	Verken fnr eller org.nr
Vinning	74 %	24 %	2 %
Vold	95 %	3 %	2 %
Økonomi	79 %	19 %	1 %
Skadeverk	57 %	40 %	3 %
Annen	85 %	13 %	2 %
Trafikk	83 %	15 %	2 %
Seksuallovbrudd	99 %	0 %	1 %
Narkotika	15 %	83 %	2 %
Arbeidsmiljø	86 %	0 %	13 %
Miljø	24 %	67 %	9 %
Totalsum	78 %	20 %	2 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

I forhold til 2018 og 2019 har det vært en nedgang i antall unike personer registrert som fornærmet, som vist i tabell 9.3. Det er ikke gjort en nærmere analyse av om dette kun kan tilskrives færre anmeldelser, eller om det også kan ha andre årsaker.

Tabell 9.3 Antall unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2018–20

Kriminalitetstype	Antall unike personer* 2018	Antall unike personer* 2019	Antall unike personer* 2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2018-20
Vinning	67 758	68 257	62 267	-8,8 %	-8,1 %
Vold	26 182	25 705	24 413	-5,0 %	-6,8 %
Økonomi	20 427	19 127	17 467	-8,7 %	-14,5 %
Annen	10 857	11 472	12 569	9,6 %	15,8 %
Skadeverk	9 576	9 962	10 979	10,2 %	14,7 %
Trafikk	6 676	6 412	6 406	-0,1 %	-4,0 %
Seksuallovbrudd	6 007	5 136	5 346	4,1 %	-11,0 %
Arbeidsmiljø	557	563	545	-3,2 %	-2,2 %
Miljø	129	127	141	11,0 %	9,3 %
Narkotika	118	127	114	-10,2 %	-3,4 %
Totalsum	140 446	139 308	132 247	-5,1 %	-5,8 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16.01.19, 13.01.20 og 09.01.21.

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelene blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper.

Menn utgjør 57 prosent av de fornærmede (med registrert fødselsnummer). I seksuallovbruddssakene er imidlertid 85 prosent av de fornærmede kvinner, jf. tabell 9.4.

Tabell 9.4 Andel unike personer for fornærmede fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 2020

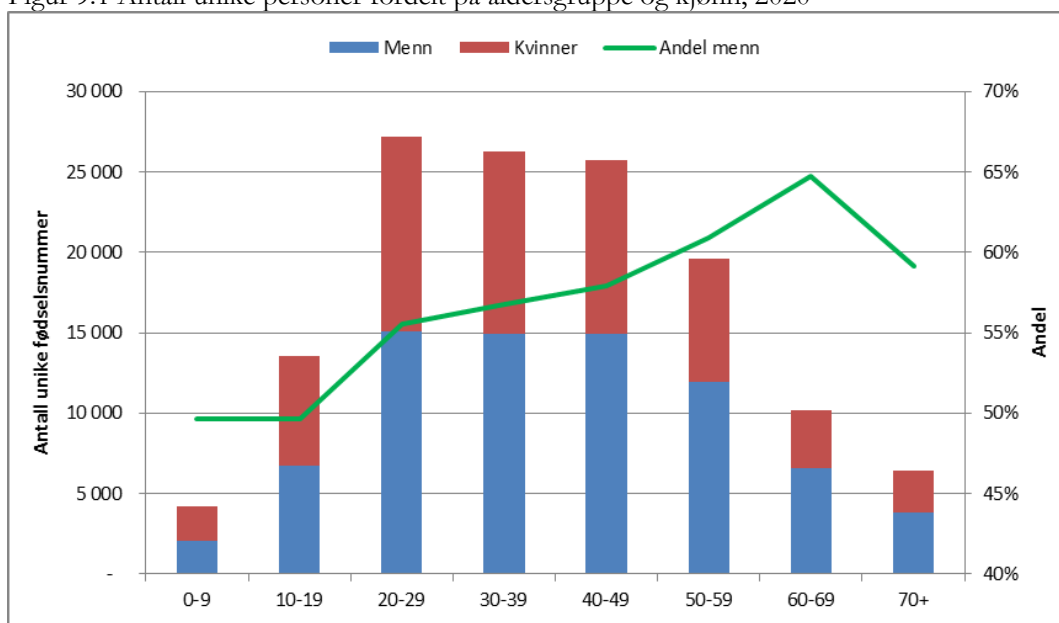
Kriminalitetstype	Unike fødselsnr.		Andel	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Vinning	38 053	24 214	61 %	39 %
Vold	13 550	10 863	56 %	44 %
Økonomi	10 148	7 319	58 %	42 %
Annen	5 868	6 701	47 %	53 %
Skadeverk	6 951	4 028	63 %	37 %
Trafikk	3 807	2 599	59 %	41 %
Seksuallovbrudd	822	4 524	15 %	85 %
Arbeidsmiljø	496	49	91 %	9 %
Miljø	100	41	71 %	29 %
Narkotika	69	45	61 %	39 %
Totalsum*	75 652	56 595	57 %	43 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.20

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 8.1).

Det er store forskjeller i alderen på de fornærmede, jf. figur 9.1. Aldersgruppen 20 til 49 år utgjør 60 prosent av de fornærmede. Fornærmedes gjennomsnittsalder var i 2020 39 år. Som vist i tabell 9.4 var 57 prosent av de som var registrert som fornærmet i minst ett forhold menn. Figur 9.1 viser at det var forholdsvis store aldersmessige forskjeller på de fornærmede. Mens kjønnene har tilnærmet like stor andel fornærmede i aldersgruppene under 20 år, var menn representert med over 60 prosent av de unike fødselsnumrene i aldersgruppene 50–59 og 60–69 år.

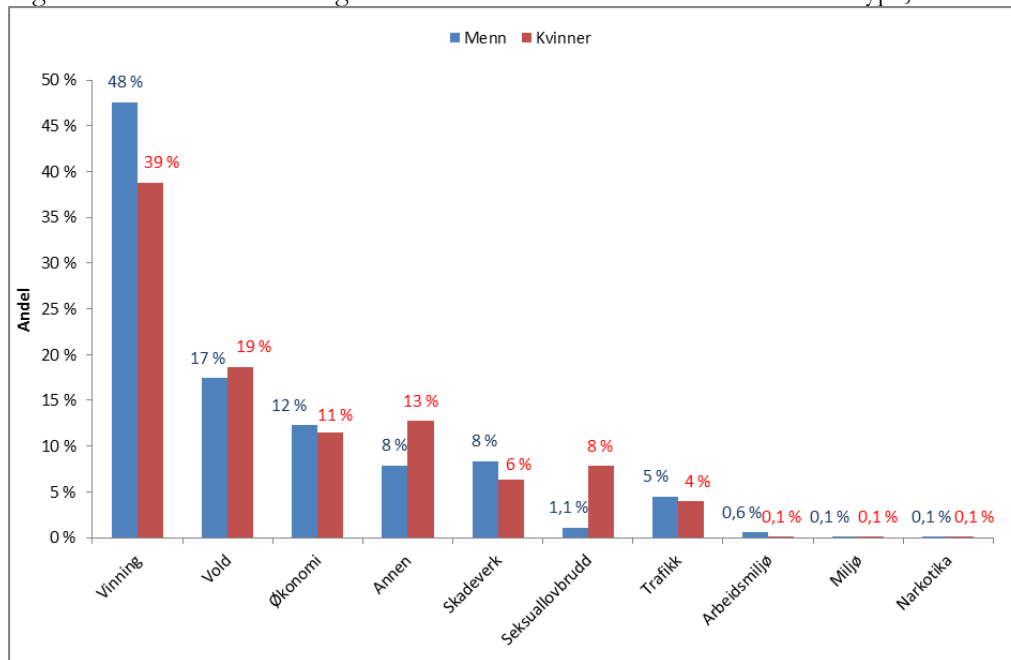
Figur 9.1 Antall unike personer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 2020

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

Ser man på kjønnene hver for seg, er hovedtrekkene relativt like. Det er likevel enkelte forskjeller. Kvinnene hadde en relativ større andel av totalt antall forhold registrert som fornærmet i saker knyttet til seksuallovbrudd enn menn. Samtidig hadde de en lavere andel i saker som gjelder vinningslovbrudd. I tillegg hadde kvinnene en større andel av totalt antall forhold i saker i kriminalitetstypen annen. Dette var i all hovedsak forhold knyttet opp mot statistikkgruppene Hensynsløs atferd og Brudd på kontaktforbud.

Figur 9.2 Andel av kvinner og menns total antall forhold etter kriminalitetstype, 2020

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 09.01.21

10 Hatkriminalitet

Hatmotivert kriminalitet har de siste årene fått økt oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt. Hatkriminalitet er alvorlig både for de som rammes direkte og for de som rammes indirekte ved at det kan bidra til å skape frykt hos utsatte grupper. Flere handlingsplaner har tiltak rettet mot forebygging og bekjempelse av hatkriminalitet.

Hatkriminalitet defineres som lovbrudd som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til faktisk eller oppfattet etnisitet, religion, seksuell orientering²⁴, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk²⁵ og/eller funksjonsevne²⁶. Endringene i straffeloven 1. januar 2021 som fremgår av fotnoter, er dermed innlemmet i definisjonen, men gjenspeiles ikke av statistikken for 2020.

Hatkriminalitet er ikke avgrenset til bestemte straffebud i straffeloven gitt ved straffeloven §§ 185 og 186, men kan omfatte alle typer straffbare forhold i de tilfellene der straffeloven § 77 bokstav i kan komme til anvendelse og begrunne en skjerpet straffereaksjon.

En straffbar handling kategoriseres som hatkriminalitet i politiets register enten ved at det straffbare forholdet rammes av bestemmelser i straffeloven som er å betrakte som hatkriminalitet, det vil si straffeloven §§ 185 og 186, eller ved at anmeldelser som gjelder andre straffebestemmelser blir særskilt merket som hatkriminalitet ut fra antatt hatmotiv i politiets saksbehandlingssystem/register BL/STRASAK.

Straffebud som registreres som hatkriminalitet innledningsvis vil ikke alltid bli vurdert som dette når politiet har fått mer informasjon om hendelsen. Motsatt kan det fremkomme informasjon underveis i etterforskningen som gjør at en straffbar handling som først ikke ble ansett som hatkriminalitet fremstår som det på et senere tidspunkt. Det betyr at det som anses som hatkriminalitet ved anmeldelse ikke nødvendigvis anses å være det på påtaletidspunktet, og omvendt. Dette gjenspeiler også i statistikken. Uttrekk av dataene er gjort i henhold til Veileder for registrering av hatkriminalitet²⁷.

Registrering på bakgrunn av motiv skiller seg fra politiets øvrige registrering av anmeldelser ved at det ikke bare er straffebudet som skal registreres, men også hatmotiv. Hatmotiv kommer ikke alltid frem. Uttrykket "doble mørketall" blir brukt for å beskrive at hatkriminalitet ofte ikke blir anmeldt og kjent for politiet, videre blir anmeldte forhold ikke nødvendigvis oppfattet å være hatkriminalitet og korrekt registrert i politiets straffesakssystem. Samtidig er det grunn til å tro at politiets registrering er forbedret som følge av økt kunnskap og økt fokus.

²⁴ Ordlyd er endret 1.1.21, tidligere homofil orientering.

²⁵ Fra og med 1.1.21 er kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk lagt til i de aktuelle bestemmelser i straffeloven.

²⁶ Ordlyd er endret 1.1.21, tidligere nedsatt funksjonsevne.

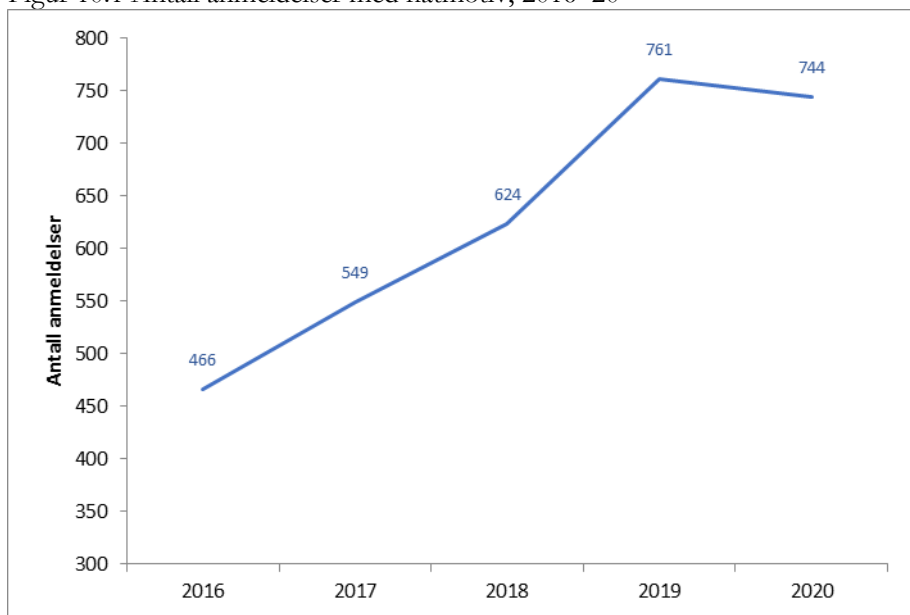
²⁷ Metode for uttrekk av statistikk er gitt i kapittel 5.1 i *Hatkriminalitet - Veileder for registrering av hatkriminalitet* (Politidirektoratet 2018).

10.1 Antall anmeldelser

I 2020 ble det anmeldt 744 tilfeller av hatmotivert kriminalitet. Antall anmeldelser viste dermed for første gang nedgang, etter en lang sammenhengende periode med sterk økning. Nedgangen fra 2019 til 2020 var på 2,2 prosent (-17 saker).

Det er ikke unaturlig med en nedgang, eller stabilisering, etter en lang periode med sterk vekst. Samtidig er 2020 et spesielt år, med Covid 19- pandemien og de iverksatte smitteverntiltakene. Dette har påvirket omfang av arrangementer, aktiviteter og uteliv, noe som kan være en mulig forklaring på nedgangen. En mindre nedgang fra det ene året til det andre må også kunne regnes som en naturlig variasjon.

Figur 10.1 Antall anmeldelser med hatmotiv, 2016–20

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19, 13.01.20 og 16.01.21)

Hatkriminalitet fordelt etter politidistrikt

Det har vært ulik utvikling i politidistriktene fra 2019 til 2020. Fem politidistrikter hadde økning i antallet anmeldelser. Innlandet politidistrikt hadde særlig sterk økning, på hele 46,5 prosent. Det var også sterk økning i politidistriktene Troms og Øst, på henholdsvis 22,2 og 15,1 prosent. De øvrige sju distriktene hadde nedgang i antallet anmeldelser. Særlig sterk var den prosentvise nedgangen (57,1 prosent) i Finnmark. Et lite antall saker, 6 i 2020 og 14 i 2019 gjør det likevel unaturlig å se til prosentvis nedgang alene. Deretter fulgte Møre og Romsdal og Sør-Vest med en nedgang på henholdsvis 38,5 og 36,7 prosent.

37 prosent av anmeldelsene i 2020 var registrert i Oslo politidistrikt. Deretter fulgte politidistriktene Øst, som stod for 11 prosent av anmeldelsene og Innlandet og Vest med andeler på 8 prosent.

De til dels store variasjonene i antall anmeldelser mellom de enkelte politidistriktene kan ha flere årsaker, blant annet distriktenes størrelse og kompetanse, uten at Politidirektoratet har analysert dette nærmere i arbeidet med denne rapporten. Det har vært et generelt fokus på kompetanseheving de senere årene, blant annet var hatkriminalitet et av temaene ved obligatorisk årlig opplæring for etterforskere og påtalejurister i 2020. Videre har flere

gjennomført studiet om hatkriminalitet ved Politihøgskolen. Utgivelse av en egen veileder for registrering av hatkriminalitet²⁸, som ble distribuert til politidistriktene i september 2018, har som formål å bidra til riktig registrering av hatkriminalitet, og slik kunne gi et mer riktig bilde av saksomfang. Samlet kan tiltakene synes å ha gitt effekt i form av økning i antall anmeldelser de senere årene.

Tabell 10.1 Antall anmeldelser med hatmotiv fordelt på politidistrikt, 2016-20*

Politidistrikt	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-2020	Prosent endring 2016-20
Oslo	182	208	244	253	274	8,3 %	50,5 %
Øst	68	73	63	73	84	15,1 %	23,5 %
Innlandet	30	18	26	43	63	46,5 %	110,0 %
Sør-Øst	36	47	52	64	56	-12,5 %	55,6 %
Agder	26	33	50	49	43	-12,2 %	65,4 %
Sør-Vest	31	47	57	79	50	-36,7 %	61,3 %
Vest	30	26	41	70	62	-11,4 %	106,7 %
Møre og Romsdal	12	10	12	26	16	-38,5 %	33,3 %
Trøndelag	22	36	25	39	43	10,3 %	95,5 %
Nordland	17	21	19	31	23	-25,8 %	35,3 %
Troms	6	15	24	18	22	22,2 %	266,7 %
Finnmark	6	15	9	14	6	-57,1 %	0,0 %
Totalsum	466	549	622	759	742	-2,2 %	59,2 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19, 13.01.20 og 16.01.21)

* Forskjeller i totalsum i tabell 10.1 og figurer/tabeller som ikke er fordelt på distrikt kommer av at noen saker er registrert på særorgan/ikke registrert med politidistrikt.

Hatkriminalitet fordelt etter kriminalitetstype

Hatmotivert kriminalitet omfatter ulike typer lovbrudd, men i all hovedsak gjelder det kriminalitetstypene *annen* og *vold*. Kriminalitetstypen *annen*, som blant annet omfatter anmeldelser for brudd på straffeloven § 185, *hatefulle ytringer* og § 186, *diskriminering*, utgjorde 64 prosent av anmeldelsene. Kriminalitetstypen *vold* utgjorde 30 prosent av alle anmeldelser av hatkriminalitet i 2020, mens kriminalitetstypen *skadeverk*, som fulgte deretter, stod for 4 prosent.

Vold

Det var 226 anmeldelser av ulike kategorier vold i 2020, hvorav 53 prosent var *kroppskrenkelse* (inkludert grov kroppskrenkelse), mens 33 prosent gjaldt ulike kategorier av *trusler*. Det var videre registrert totalt 10 tilfeller av *kroppsskade*, av disse var 5 grov kroppsskade. Antallet anmeldelser for kroppsskade er dermed halvert fra 2019, da totaltallet var 20. Nedgangen er likevel minst for de grove kroppsskadene. Anmeldelser som gjaldt *vold og trusler mot offentlig tjenestemann, forulemping av offentlig tjenestemann og trusler mot særskilt utsatte yrkesgrupper* utgjorde i 2019 totalt 18 anmeldelser.²⁹

Kriminalitetstypen annen

I 2020 var det 477 anmeldelser innen kriminalitetstypen *annen*. *Hatefulle ytringer* utgjorde 68 prosent av anmeldelsene knyttet til kriminalitetstypen, videre utgjorde *bensynsløs adferd*, *ordensforstyrrelse* og *krenkelse av privatlivets fred* 24 prosent. *Diskriminering* utgjorde 5 prosent. Det ble registrert ett tilfelle av terrortrussel og ett tilfelle av terrorhandling.

²⁸ Hatkriminalitet – Veileder for registrering av hatkriminalitet (Politidirektoratet 2018)

²⁹ Anmeldelsene knyttet til trusler inngår også i omtale av trusler ovenfor.

Skadeverk

I 2020 var det 29 anmeldelser for *skadeverk*, noe som er tilnærmet samme nivå som i 2019, da det ble registrert en stor prosentvis økning. Det er likevel små tall totalt. 15 av anmeldelsene i 2020 gjaldt skadeverk på bygning, 6 gjaldt skadeverk på motorkjøretøy eller annet transportmiddel.

Før øvrig var 12 anmeldelser for hatkriminalitet tilordnet andre kriminalitetstyper enn de omtalt ovenfor.

Tabell 10.2 Antall anmeldelser fordelt på kriminalitetstype, 2016–20

Kriminalitetstype	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Annen	291	328	381	459	477	3,9 %	63,9 %
Vold	160	195	212	250	226	-9,6 %	41,3 %
Skadeverk	8	18	16	32	29	-9,4 %	262,5 %
Vinning	1	3	7	8	3	-62,5 %	200,0 %
Trafikk	2	1	2	5	2	-60,0 %	0,0 %
Andre	4	4	6	7	7	0,0 %	75,0 %
Total	466	549	624	761	744	-2,2 %	59,7 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19, 13.01.20 og 16.01.21)

Tabell 10.3 Antall anmeldelser med hatmotiv fordelt etter kriminalitetstyper og utvalgte underkategorier, 2018–20

Kriminalitetstype-underkategorier	2018	2019	2020
Vold	212	250	226
Kroppskrenkelse	86	131	106
Grov kroppskrenkelse	10	13	14
Kroppsskade	15	14	5
Grov kroppsskade	6	6	5
Drap eller drapsforsøk		2	
Trusler (ulike underkategorier)	65	50	55
Grove trusler/trusler med kniv/skytevåpen	10	13	20
Skadeverk	16	32	29
Skadeverk på eller i bygning	10	12	12
Skadeverk på/i motorkjøretøy eller annet transportmiddel	5	9	5
Skadeverk på andre gjenstander (ikke tilhørende bygning/motorkjøretøy)		7	6
Annen	381	459	477
Hatefulle ytringer	254	308	323
Diskriminering	27	19	22
Ordensforstyrrelse	7	13	15
Hensynsløs adferd	77	101	97
Alle kriminalitetstyper	624	761	744

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 04.01.19, 13.01.20 og 16.01.21)

Hatkriminalitet fordelt etter hatmotiv

Tabell 10.4 viser fordelingen etter ulike hatmotiv. Summen av de ulike hatmotivene er totalt sett høyere enn det totale antall anmeldelser fordi noen saker er registrert med flere hatmotiv/grunnlag.

I 2020 ble det registrert i alt 807 hatmotiv. Av hatmotivene utgjorde rase/etnisk tilhørighet 67 prosent, religion 17 prosent, mens 12 prosent gjaldt homofil orientering³⁰. 16 av hatmotivene gjaldt nedsatt funksjonsevne. Det ble videre registrert 15 anmeldelser med antisemittisme som grunnlag. Sammenlignet med 2019 var det registrert nedgang i alle hatmotiv, med unntak av motivet rase/etnisitet, noe som har sammenheng med nedgangen i antallet anmeldelser

Tabell 10.4 Antall anmeldelser fordelt på hatmotiv, 2016–20

Hatmotiv	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Rase/etnisk tilhørighet	348	373	455	533	541	1,5 %	55,5 %
Religion	97	120	112	144	135	-6,3 %	39,2 %
Seksuell legning	63	83	92	122	97	-20,5 %	54,0 %
Nedsatt funksjonsevne*	7	18	24	34	16	-52,9 %	128,6 %
Annet	3	1	1	2	3	50,0 %	0,0 %
Antisemittisme**			15	19	15	-21,1 %	-
Sum hatmotiv	518	595	699	854	807	-5,5 %	55,8 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19, 13.01.20 og 16.01.21)

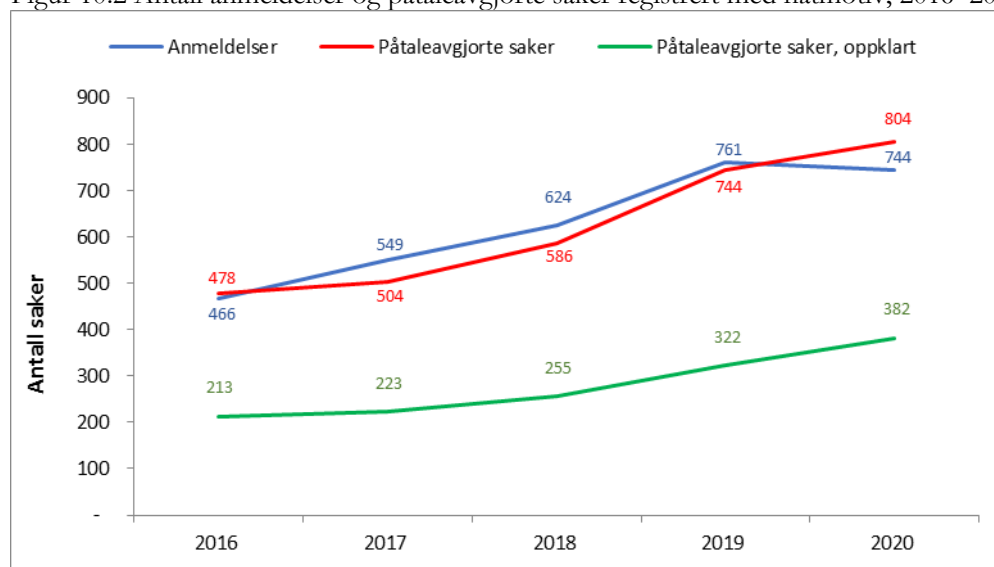
*Registrering med Nedsatt funksjonsevne som motiv var mulig først i 2015.

** Antisemittisme ble lagt til som eget motiv 18. april 2018.

10.2 Påtaleavgjorte saker

I 2020 ble det påtaleavgjort 804 saker hvor et hatmotiv var registrert, jf. tabell 10.5. Antallet påtaleavgjørelser har vist jevn økning i femårsperioden, noe som er en naturlig følge av økningen i antall anmeldelser. Oppklaringsprosenten har i hele perioden ligget mellom 47 og 52 prosent. Oppklaringsprosenten i 2020 var den høyeste i hele femårsperioden.

Figur 10.2 Antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker registrert med hatmotiv, 2016–20

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19, 13.01.20, 16.01.20 og 16.01.21)

³⁰ I politiets straffesaksregister blir homofil legning registrert under begrepet Seksuell legning.

Tabell 10.5 Antall påtaleavgjorte saker og oppklaringsprosent registrert med hatmotiv, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019-20*	Endring 2016-20*
Antall påtaleavgjorte saker	478	504	586	744	804	8,1 %	68,2 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	213	223	255	322	382	18,6 %	79,3 %
Oppklaringsprosent	49 %	49 %	49 %	47 %	52 %	4,8	3,4

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2020 og 16.01.21

*For antall påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring og for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng.

10.3 Rettskraftige reaksjoner

Statistikken over rettskraftige reaksjoner omfatter ikke all hatkriminalitet, kun brudd på straffeloven §§ 185 og 186. Den særskilte registreringen av hatkriminalitet gjør det vanskelig å presentere en løpende statistikk på hatkriminalitet når det ikke direkte fremgår av straffebygdene (§§ 185 og 186).

I 2020 var det i alt 67 rettskraftige reaksjoner for brudd på straffeloven §§ 185 og 186³¹. Av disse var det 45 dommer, 14 forelegg, 7 påtaleunntatelse og 1 overføring til konfliktråd. I tillegg var det avsagt 6 dommer på frifinnelse. Det er viktig å være oppmerksom på at det kan være andre lovbrudd enn §§ 185 og 186 som har gitt grunnlag for den enkelte reaksjonen.

Tabell 10.6 Rettskraftige avgjørelser fordelt på politidistrikt, 2020

Politidistrikt	Domfellelser	Forelegg	Påtaleunntatelse	Overføring til konfliktråd	Rettskraftige reaksjoner
Oslo	23 (hvorav 3 dom på bot)	2	1 prosessøkonomisk påtaleunntatelse		26
Øst	7	2	1 påtaleunntatelse uten vilkår		10
Innlandet	1		1 påtaleunntatelse med prøvetid		2
Sør-Øst	5 (hvorav 1 dom på bot)	3	1 påtaleunntatelse med prøvetid		9
Agder	2			1	3
Sør-Vest		2	1 påtaleunntatelse med prøvetid		3
Vest	3	2			5
Trøndelag	2	2	1 prosessøkonomisk påtaleunntatelse		5
Møre og Romsdal	1				1
Nordland		1	1 påtaleunntatelse uten vilkår		2
Troms	1				1
Finnmark					0
Totalt	45 (4 dommer på bot)	14	7	1	67

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16.01.21

³¹ Statistikken her omhandler derfor ikke straffebestemmelser hvor anmeldelsen ut fra antatt motiv blir særskilt merket som hatkriminalitet i politiets register BL/STRASAK.

11 Inndragning

Politiet har over flere år hatt høyt fokus på inndragning av lovovertrederens utbytte av straffbare handlinger.

Nærmere beskrivelse av hvordan inndragningsstatistikken er hentet ut er gitt i vedlegg 1. Det påpekes spesielt at inndragningstallene i 2020 vil kunne øke dersom det er påtaleavgjorte saker som enda ikke er rettskraftig.

Statistikken teller antall inndragninger av *utbytte* etter gammel straffelov § 34 og ny straffelov § 67, antall inndragninger av *gjenstander* etter gammel straffelov § 35 og ny straffelov § 69 og *utvidet* inndragning etter straffeloven § 34a og ny straffelov § 68. Statistikken dekker ikke bestemmelsen om forebyggende inndragning i straffeloven § 70 (gammel straffelov § 37b).

Tabell 11.1 Inndragning av utbytte og gjenstander, 2016–20

	2016	2017	2018	2019	2020	Prosent endring 2019-20	Prosent endring 2016-20
Utbytte	1 222	1 505	1 738	1 297	1 056	-18,6 %	-13,6 %
Utvidet	99	93	79	71	104	46,5 %	5,1 %
Gjenstand	6 456	6 572	7 253	7 412	6 377	-14,0 %	-1,2 %
Sum antall inndragninger	7 777	8 170	9 070	8 780	7 537	-14,2 %	-3,1 %
Beløp i mill. kr	167,6	202,0	112,4	196,8	968,4	392,1 %	477,8 %

Kilde: JUS625 – hentet fra PSV Monitor 23.01.21

Samlet idømt inndragningsbeløp³² i 2020 var 968,4 millioner kroner, hvilket er en økning på 392,1 prosent i forhold til 2019, og en økning på 477,8 prosent i forhold til 2016. Det bemerkes at noe av bakgrunnen for variasjonene fra år til år er at enkeltsaker gir betydelig utslag på statistikken. Det er videre en viss grad av tilfeldigheter knyttet til hvilke år sakene blir rettskraftige. Økningen skyldes i all hovedsak en stor narkotikasak i Oslo politidistrikt som ble rettskraftig i 2020.

Som tidligere er det fortsatt knyttet noe usikkerhet til inndragningsstatistikken, herunder om den fanger opp korrekt antall krav og beløp fra politiets straffesakssystemer. Det bemerkes særlig at politiet i en rekke saker fremmer erstatningskrav på vegne av fornærmede, fremfor å legge ned påstand om inndragning. Dette kan være en av flere forklaringer på at antall utbytteinndragninger er redusert. Herværende statistikk omfatter ikke rettskraftige erstatningskrav fremmet på vegne av fornærmede. Gjennom 2019 er det tilrettelagt for bedre statistikk på området, men det er foreløpig ikke utviklet rapporter eller fastsatt indikatorer på området.

³² Dette er dommer på inndragningskrav, og hva som faktisk er inndratt.

VEDLEGG 1 Datagrunnlag

Det statistiske grunnlaget i rapporten er hentet fra politiets straffesaksregister (STRASAK). STRASAK benyttes både til den offisielle kriminalstatistikken, som Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer, og politiets driftsstatistikk. Selv om både SSB og Politidirektoratet henter sitt tallgrunnlag fra STRASAK, forekommer det noen forskjeller i det tallmaterialet som presenteres, blant annet på grunn av ulik bearbeiding av data, ulike tidspunkt for dataauthenting og ulik gruppering av dataene.

Hvis annet ikke er oppgitt er tallmaterialet hentet ut 1. januar det enkelte år. Kodeendringer som har skjedd etter 1. januar det enkelte år vil derfor ikke få betydning. Dette er gjort for å ha mest mulig sammenlignbare tall. Blant annet kan det være saker hvor man i løpet av etterforskningen finner ut at det vil være mer korrekt å bruke en annen lovhemmel, og dermed også en annen statistikkgruppe, enn det saken ble registrert med. Dette kan spesielt få betydning når man ser på utviklingen på mindre lovbruddskategorier som for eksempel mishandling i nære relasjoner.

Dataene i STRASAK er basert på de kodene som politiet manuelt legger inn når en sak blir registrert og kvaliteten på driftsstatistikken er derfor avhengig av riktig koding av den enkelte sak. Økt fokus og kunnskap kan i enkelte tilfeller føre til endret kodepraksis og riktigere koding av sakene. Endring i kodepraksis kan derfor gjøre det utfordrende å følge utviklingstrekk på detaljert nivå.

I forbindelse med ikrafttredelsen av Straffeloven 2005 1. oktober 2015 ble det gjort endringer som førte til at flere lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva som var tilfelle tidligere. For enkelte typer lovbrudd vil det fortsatt kunne være saker registrert i aktuell femårsperiode hvor gjerningstidspunktet var forut for 1. november 2015, og som dermed er tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva lovbruddet i dag hadde blitt registrert under.

Straffeloven 2005 medførte i all hovedsak ingen nykriminalisering eller avkriminalisering. Det er likevel ikke mulig å sammenligne alle straffebestemmelsene i gammel og ny lov én til én. For å kunne sammenligne statistikk på et lavere nivå enn kriminalitetstype er det derfor laget lovbruddskategorier for å kunne se utviklingen over tid på et område, gitt i vedlegg 2.

Antall anmeldelser er gitt ved antall saker. I forbindelse med saker med særskilt saksbehandlingsfrist, nærmere omtalt i kapittel 5.2 benyttes begrepet forhold. Forhold sier noe om knytningen mellom sak og person, dvs. gjerningsperson og fornærmet. På grunn av dette kan en sak generere flere forhold. For å vise det totale bildet i dette kapitlet summeres alle forhold, i tillegg til at man også tar med de sakene hvor det ikke er registrert en mistenkt/siktet /domfelt.

Inndragningsstatistikken er hentet ut 23. januar 2021 fra PSV Monitor som er et internt verktøy i politiet for lettere å følge utviklingen av straffesaksporteføljen. I motsetning til hva som er tilfelle for store deler av resten av rapporten anvendes ikke fryste tall da dynamiske tall gir et riktigere bilde. Det antas at inndragningstallene i 2020 vil kunne øke noe gitt at det er påtaleavgjorte saker som enda ikke er rettskraftig.

Det gjøres oppmerksom på at det i tabeller kan forekomme at avrunding medfører at summen/endring i prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

VEDLEGG 2 Lovbruddskategorier

Krim.type	Lovbruddskategori	Statistikkgrupper/-koder
Vinning	Grovt tyveri fra bolig	921 Grovt tyveri fra bolig 2201 GROVT TYVERI FRA VILLA 2202 GROVT TYVERI FRA LEILIGHET
Vinning	Tyveri fra person på offentlig sted	910 Tyveri fra person i kollektiv transport eller stoppested 911 Tyveri fra person i gate, park, annet friområde 912 Tyveri fra person i anlegg / lokaler for idrett, kultur o.l. 913 Tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 914 Tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 915 Tyveri fra person på annet offentlig sted 925 Grovt tyveri fra person i kollektiv transport / stoppested 926 Grovt tyveri fra person i gate, park, annet friområde 927 Grovt tyveri fra person i anlegg/lokaler for idrett, kultur 928 Grovt tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 929 Grovt tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 930 Grovt tyveri fra person på annet offentlig sted
Vinning	Ran	954 Ran 955 Grovt ran 956 Grovt ran, med død/betydelig skade til følge 957 Forbund om ran 2502 RAN (§ 267) 2503 RAN,GROVT (§ 268) 2504 RAN FRA BERUSET PERSON 2505 BANKRAN (§ 268,2) 2506 POSTRAN (§ 268,2) 2507 RAN AV VERDITRANSPORT (§ 268,2) 2508 DROSJERAN 2509 RAN FRA FORRETNING/KIOSK (§ 267) 2510 GROVT RAN FRA FORRETNING/KIOSK (§ 268) 2599 RAN/UTPRESSING, DIVERSE
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven	7101 Narkotika, bruk (§24) 7102 Narkotika, besittelse (§24) 7199 Narkotika, diverse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotika-overtredelser)	704 NARKOTIKA (§ 162,1.LEDD) 711 NARKOTIKA, UAKTSOM (§ 162,4.LEDD) 751 Narkotikaovertrædelse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (grove narkotika-overtredelser)	703 NARKOTIKA (§ 162,2.LEDD) 708 NARKOTIKA (§ 162,3.LEDD) 752 Grov narkotikaovertrædelse 753 Grov narkotikaovertrædelse, betydelig mengde 754 Grov narkotikaovertrædelse, særdeles skjerpende 755 Uaktsom grov narkotikaovertrædelse
Narkotika	Dopinglovbrudd etter legemiddeloven	7110 Doping bruk (§24a) 7111 Doping besittelse (§24a)
Narkotika	Dopinglovbrudd etter straffeloven (dopingovertrædelser)	710 DOPINGMIDLER (§ 162B,1.LEDD)162B,1.LEDD) 712 DOPINGMIDLER (§ 162B,2.LEDD) 713 DOPINGMIDLER, UAKTSOM (§ 162B,3.LEDD) 757 Dopingovertrædelse 758 Grov dopingovertrædelse 759 Uaktsom grov dopingovertrædelse
Vold	Grov kroppskrenkelse og kroppsskade	1703 LEGEMSBESKADIGELSE (§ 229) 1704 LEGEMSBESKADIGELSE, KNIV (§ 229) 1705 LEGEMSBESKADIGELSE, SKYTEVÅPEN (§ 229)

		1714 LEGEMSBESKADIGELSE MED DØDEN TIL FØLGE (§ 229) 1716 LEGEMSFORNÆRMELSE M/SKADEFØLGE (§ 228,2.LEDD) 1752 Grov kroppskrenkelse 1753 Grov kroppskrenkelse, med følge død 1754 Kroppsskade 1755 Grov kroppsskade 1756 Grov kroppsskade, med følge død
Vold	Menneskehandel	1607 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON (§224) 1611 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND (§224) 1613 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID (§224) 1615 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER (§224) 1658 Menneskehandel, prostitusjon 1659 Menneskehandel, tvangsarbeid 1660 Menneskehandel, krigstjeneste 1661 Menneskehandel, indre organer 1668 Menneskehandel tilrettelegge mv
Vold	Grov menneskehandel	1608 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON, GROV (§224) 1610 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER, GROV (§224) 1612 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND, GROV (§224) 1614 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID, GROV (§224) 1662 Grov menneskehandel, prostitusjon 1663 Grov menneskehandel, tvangsarbeid 1664 Grov menneskehandel, krigstjeneste 1665 Grov menneskehandel, indre organer 1669 Menneskehandel tilrettelegge mv – grov
Vold	Mishandling i nære relasjoner	1506 MISHANDLING I FAMILIEFORH, MED LEGEMSKRENK (§ 219, 1. LEDD) 1507 MISHANDLING I FAMILIEFORH, UTEN LEGEMSKRENK (§219,1.LEDD) 1508 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, M LEGEMSKRENK (§219. 2. LEDD) 1509 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, U LEGEMSKRENK (§219,2. LEDD) 1768 Mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1769 Mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse 1770 Grov mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1771 Grov mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse
Vold	Trusler	506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (§128) [Tilordnet kriminalitetstypen annen] 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 1601 TRUSLER, DIVERSE (§ 227) 1603 TRUSLER, KNIV (§ 227) 1604 TRUSLER, SKYTEVÅPEN (§ 227) 1605 BOMBETRUSSEL (§227) 1609 TRUSLER, DIVERSE (§227) 1674 Trusler 1675 Trusler, med skytevåpen 1676 Trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1677 Grove trusler

		1678 Grove trusler, med skytevåpen 1679 Grove trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda
Vold og Annen	Grupper med særskilt vern	501 VOLD MOT POLITITJ.MANN (§ 127) 502 VOLD MOT OFF.TJ.MANN (§ 127) 506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (§128) 555 Vold mot offentlig tjenestemann, politi 556 Vold mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 559 Hindring av offentlig tjenestemann, politi 560 Hindring av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 561 Forulemping av offentlig tjenestemann, politi 562 Forulemping av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1774 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1775 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1776 Vold særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1802 ÆREKRENK. MOT OFF. TJ. M. (§251) 5001 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.1) 5002 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§326 NR.2) 5011 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.1) 5012 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.2)
Seksual-lovbrudd	Voldtekt	1401 VOLDTEKT (§ 192,1.LEDD) 1401 VOLDTEKT (§ 192,1.OG 2.LEDD) 1413 FORSØK PÅ VOLDTEKT (§ 192,JFR.PAR 49) 1420 VOLDTEKT (§ 192,2.LEDD) 1420 VOLDTEKT (§ 192,3.LEDD) 1423 GROVT UAKTSOM VOLDTEKT (§ 192,4.LEDD) 1451 Voldtekt u. samleie 1452 Voldtekt til samleie 1453 Grov voldtekt 1454 Grov uaktsom voldtekt 1455 Voldtekt forsøk
Seksual-lovbrudd	Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	1402 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/14 ÅR (§ 195) 1402 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/14 ÅR (§ 195) 1403 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/10 ÅR (§ 195) 1403 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/10 ÅR (§ 195) 1460 Voldtekt av barn under 14 år 1461 Voldtekt til samleie av barn under 14 år 1462 Grov voldtekt av barn under 14 år 1463 Forsøk på voldtekt av barn under 14 år

Seksual- lovbrudd	Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år	1418 SEKSUELL HANDLING MM MED BARN U/16 ÅR (§ 200,2.LEDD) 1418 UTUKTIG HANDLING M.V MED BARN U/16 ÅR (§ 212,2.LEDD) 1466 Seksuell handling med barn under 16 år 1467 Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang med barn 14-16 år	1404 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/16 ÅR (§ 196) 1404 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/16 ÅR (§ 196) 1464 Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år 1465 Grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år
Seksual- lovbrudd	Overgrepsmateriale og pornografi	1405 PORNOGRAFI, SKRIFTER/FILM/VIDEO MV (§204) 1405 UTUKTIGE SKRIFTER/FILM/VIDEO M.V (§ 211) 1421 PORNOGRAFI,SKRIFTER/BILDER/VIDEO MV VIA DATASYST. (§204) 1470 Fremvis/still av seksu overgr mot barn el seksualiserer barn 1477 Pornografi
Seksual- lovbrudd	Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd	1406 UTUKTIG ADFERD INKL. BLOTTING 1407 INCEST (§ 197) 1408 HALLIKVIRKS. TILBY, FORMIDLE, ETTERS. PROSTITUSJON (§202) 1408 HALLIKVIRKS. TILBY, FORMIDLE, ETTERS. PROSTITUSJON (§202) 1409 KIKKING (§212) 1410 PROSTITUSJON 1411 HELSERÅDSMELDING 1412 SEKSUELT KRENKENDE/UANSTENDIG ADFERD, BLOTTING MM (§201) 1414 SKAFFE SEG UTUKTIG OMG.M/TRUSLER, UNDERF. ADFERD O.L (§ 194) 1415 SEKSUELL OMGANG MED FOSTERBARN, STEBARN OL (§ 199) 1416 UTUKTIG OMGANG MED BEVISSTLØS (§ 193) 1417 SAMLEIE MED BROR/SØSTER (§ 198) 1419 UTUKTIG OMGANG, MISBRUK AV STILLING (§ 198) 1422 SEKSUELT KRENKENDE/UANSTENDIG ADFERD VIA DATASYSTEMER (§201) 1422 UTUKTIGE KRENKELSER VIA DATASYSTEMER (§ 212 1.LEDD) 1424 SEKSUELL OMG. MISBR AV STILLING, AVH.FORH. MM (§ 193,1.LEDD) 1424 SEKSUELL OMG. MISBR AV STILLING, AVH.FORH. MM (§ 193,1.LEDD) 1425 SEKSUELL OMG. UTNYTT. AV PSYKISK LIDELSE MM (§193,2.LEDD) 1426 SEKSUELL HANDLING UTEN SAMTYKKE (§200,1.LEDD) 1427 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER FRA PERSON UNDER 18 ÅR (§203) 1428 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER (§202A) 1429 Grooming - Bygge opp tillit for å utnytte barn seksuelt 1456 Misbruk av overmaktsforhold 1457 Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon 1458 Seksuell handling uten samtykke 1459 Seksuelt krenkende atferd 1468 Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep 1469 Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige 1471 Incest 1472 Søskenincest 1473 Seksuell omgang mellom andre nærstående

		1474 Hallikvirksomhet 1475 Formidling av prostitusjon 1476 Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne 1478 Utstillingsforbud 1498 Seksuallovbrudd, diverse (strl. kap 26) 1499 SEKSUALLOVBRUDD, DIVERSE 1499 Seksuallovbrudd, DIVERSE 3899 Seksuallovbrudd, DIVERSE
Annen	Menneskesmugling	6151 Menneskesmugling 6151 MENNESKESMUGLING (§ 47,3.LEDD) 6157 Organisert menneskesmugling 6157 Organisert menneskesmugling (§47, 4. ledd) 9898 MENNESKESMUGLING